

برسیاح ۶۰ ساعتده کیتسه عجیا ۴۰ کیلو مترو اوزاقلقده اولان
بر محله قاج ساعتده کیدر؟ جواب : ۱۳۴ و کسور ساعتده کیدر
۳۹۰ — اندازہ سی ۱۵ غروش اولان بر قوماشک ۱۰

مترو سی قاج غروش ایدر؟ جواب : ۲۳۰,۷۶۹ و کسور غروش.
۳۹۱ — بر خانہ بی دوشه مک ایچون ۶۵۰ چارشو آرشونی
مربعی کچه الملق اقتضا ایتسه عجیا بو خانہ قاج مترو مربعی کچه
ایله دوشه نه بیلور؟ جواب : ۳۱۰,۵۶ مترو مربعی

۳۹۲ — عمقی ۴۵۰ سانتیمترو طولی ۳,۵ مترو و عرضی
۰,۹ مترو اولان بر حوض قاج اسکی اوقه صو آلیر؟ جواب :
۱۴۰۲,۵۵۵ و کسور قیہ عتیق

۳۹۳ — طولی ۱۰۰۰ و عرضی ۱۵ ذراع معماری اولان
بر جاده بی دوشه مک ایچون ۲۵ پارمق طولنده و ۱۲ پارمق عرضنده
اولان طاشدن قاج دانه استعمال ایتلیدر و بر طاش دوشمه مصرفیه
برابر ۱,۵ غروش اولورسه بو ایش قاج غروش مصرفیه
وجوده کلیر؟ جواب ۲۸۸۰۰ طاش لازم اولوب تفریش
مصرفیه برابر ۴۳۲۰۰ غروش صرفی اقتضا ایدر.

۳۹۴ — بر دونم تارلادن آنان خبوبات ۲۸ کیله در. ۵ دونم
تارلاسی اولان بر آدم عجیا سنوی قاج کیله محصول آلیور.
و بو محصولک لیتره سی ۷,۵ غروشه صاتارسه قاج غروش آلمش
اوله جمدر...؟ جواب : ۱۴۰ کیله محصول و ۳۸۸۵۰ غروش

المشکات

یاخود

الرتاب

فی صرف ونحو لسان العرب

صرف قسمی

محمد ذہنی

دفعہ رابعہ

۱۳۱۵

کتاب

کتابخانه محمد ذہنی، دارالطباعہ العامہ
عماد الحسنی، عماد الحسنی
الفقہ (عبدالمطعم)
سید محمد باقر

بونلردن و آتیده او کرنيله جك دها بعض کلماتدن ماعداده
همزه ابتدائیه لر «مقطوعه» در که تلفظدن هیچ ساقط اولماز :
الادب . مع الادب . اسمہ احد . وامتہ وسط . ربنا افرغ علينا صبراً .
لا اکراه فی الدین کبی .

ماده اصلیه سنده همزه بولنان کلمهیه «مهموز» تعبیر اولنور .
کلمات مهموزه نك همزه لری اوله تصادفنده اوزون یازیلور : اذان .
اذن . افق کبی .

آخرده واقع اولوبده کندندن اولکی حرف حرکت سز اولور سه
یا لکز شویله جه «ء» رسم اولنور : بدء . جزء . ملء کبی .
(ملء) برشیئک طولوسی دیمکدر .

بوایکی حالک غیریده برر حرف زائد ایله یازیلور که او حرف لر
همزه یه مرکز اولور . انلرده : واو ویاء و الف حرف لریدر . شویله که
مفتوح ایسه همزه بر الف اوزرنده رسم اولنور : الرأس . البأس .
اوست طرفنده کی حرف مکسور ایسه همزه یا دندانی اوزرینه
قونیلور : الذئب . البئر . اوست طرفنده کی حرف مضموم ایسه
همزه واو اوزرنده رسم اولنور : المؤمن . الرؤیه .

همزه وسطده و آخرده کسره دن ماعدا حرکت ایله متحرک بولنور سه
ما قبلنک حرکت سی جنسندن برر حرف ایله یازیلور : المؤخر .
السؤال . سأل . بدأ . قاری . قرأوا . یقرأون . یستهزئون کبی .
همزه مکسور اولدیغنه کوره کندی حرکت سنه تبعاً یازیلور :
الرئيس . سئل . سئم کبی (سئم) اوصانندی دیمکدر .

بسم الله الرحمن الرحيم

کلمات عربیه یی تشکیل ایدن حروف معلوم اولدیغی اوزره
شویکرمی طقوز حرفدر :

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س
ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل
م ن و ه ل ی

الف دیدیکمزک مسما سی «آ» در که اولده رسمی بو ، ووسطده
و آخرده رسمی شو «ء» در : ادب ، تأدیب ، ابتداء .
لام الف دیدیکمز حرکت سز بر الفدر که دائماً حرف مدا ولوب
انجق اورته ده و آخرده بولنه ییلور : الباب ، العصا کبی .
بوندن فرق ایچون آنک نامنه (همزه) دینلمشدر .
اولده بولنان همزه لر شو کلمه لرده «ال . اسم . ابن . ابنان . اثنان .
اثنان . امرؤ . امرأة .» (موصوله) در که کندیلرینه بشقه بر حرف
وصل اولندقدنه یعنی اوست طرفندن علاوه اولندقدنه انلر او قونماز .
القارعة ما القارعة . والعصر . باسمه تعالی . العروة الوثقی .
لا انفصام لها . ان امرؤ . وان امرأة . کبی .

ماقبلی ساکن اولدیغی صورتده دخی کندی حرکه سنه تابع اولمق
عالبدر : السائل . المسائل . الاسئلة . المرأة . جزؤه . جزیه .
ماقبلی ساکن اولمقله برابر کندیسی فتحه ایله متحرک بولندیغی
صورتده مرکز اوله رق یازلمسی لازم کلان الفک ترک اولندیغی ده
واردر : المسألة « یاخود » المسئلة . الهیئة « یاخود » الهیئة ، النشأة
« یاخود » النشئة کبی .

اختصاراً الفک ترکی مشهوردر : القراءة . جزءه .

نتکیم رأوف ورؤوس کبی کلمات اختصاراً شویله : رؤف .
رؤس . یازیله کلشدر .

مهموزلردن ماعدا رسم خطده زائد حرف یوقدر . یازیلوبده
اوقونیمان حرف همان مهموز اتک مرکز لریله جمع واولرینک
اوکنده کی [*] ومئاتک وسطنده کی الفدن وبرده عمردن فرق ایچون
(عمرو) لفظنک صوکنده کی و (اولو) و (اولاء) کله لرینک
وسطنده کی واودن عبارتدر .

بعض کلمات تلفظ اولندیغی صورتلردن بیله اکسک یازیلور :
لکن . هذا . هذه . ذلك . اولئك . كذلك . الله . رحن . اله .
هرون . اسحق . اسمعیل . ثلثة . داود . طاوس .

(*) ضربوا ، لم یرحموا کبی نوندن وضمیر مفعولدن خالی اولان افعال جعلرینک اوکنه
الف یازلمق قاعدهدر . لکن یضربون وماضربوه بویله دکادر . واذا ما
غضبوا هم یغفرون . انهم کانوا هم اظلم واطنی . قاعده مذکورده داخلندهدر .

بوکیلر بللندکدنصکره کلمات عربیه یی از بردن یازمقدمه هیچ
کوجلک یوقدر که یاز دیران آدمک آغزندن چیقان حرفلر
یازیله حق دیمکدر .

یالکز آخرده کی الفلر وتالر ایچون بللندجک برشی دها
واردر که اوده شودر : الف ایله نهایتلنن کملرک عدد حروفی
اوچدن زیاده ایسه اوالف « ی » شکلنده یازیلور : الدعوی ،
المعنی ، المصطفی کبی .

کندندن اولیا ، ویاخود کندندنصکره ضمیر اولانلر و آخرینه
ادوات ترکیه دن بری اتصال ایدتار بوندن مستشنادر که انلر کندی
شکلنده رسم اولنور : الرؤیا . الدنيا . معنهما . احدا هن . کبی .
ادوات ترکیه اتصائله مثال : مستثنانک مستثناسی مستشنادر .

اوچ حرفلی کلماتده اصلی واولان الفلر الف صورتنده اصلی
یااولانلر « ی » صورتنده رسم اولنور : القفا . الاذی .

تایله ختام بولان کلماتده وقف حالی معتبردر . کله وقف
اولندیغی یعنی تلفظده مابعدندن آیریلوب طورلدیغی وقت « ه » کبی
قالانلر شو « ه » ویاشو « ه » صورتده یازیلور : الصلاة = الصلاه .
القائمة = القائمة . القوة = القوة . المعجزة = المعجزة . التجربة =
التجربة .

عند الوقف تا تلفظ اولنلر شو « ت » صورتده یازیلور :
الوقت . السکوت . الثبات . النابت . المعجزات . الصلوات .
الاخت . البنت . کتبت . استکتبت .

وقف حاله يالكز بونلر دكل ، رسم خطده زيدا . عمراً .
 ابدأ . اصلاً . مثلاً كبی كلمات منصوبه دخی تابعدر که عند الوقف
 بونلر الف ایله نهایتلندی رلدیکی ایچون او الفلر رسم خطده بونلور :
 مثلاً ، ابدأ ، ایضاً ، وقتاً من الاوقات ، يوماً من الايام ، حیناً
 من الاحیان .

بر کلمه ده ایکی همزه نك اجتماعنده برنجیسی مفتوح وایکنجیسی
 ساکن اولدیغنده ایکنجی همزه الفه قلب اولنهرق همزه اولی
 الف ممدوده اولور : آخذ = اخذ = آداب = اداب . ایکنجی همزه
 ساکن اولقله برابر برنجی همزه مکسور اولورسه ایکنجی همزه
 یایه قلب اولنهرق حرف مد اولور : ایتلاف = اتلاف . برنجی
 همزه مضموم ایسه ایکنجی همزه واوه قلب اولنهرق حرف مد
 اولور : اوتمن = اوتمن .

همزه وصل ایله ابتدا ایدن بر فعلنك اولنه همزه استفهامیه
 کلورسه همزه وصل خطدن دخی اسقاط اولنوب یالكز همزه
 استفهامیه تحریر وتلفظ اولنور : أفتری ؟ أستکبرت ؟ أصطفی ؟
 همزه وصلك خطدن سقوطی بر بو صورته وبرده « ابن »
 و « اسم » کلمه لرینه مخصوصدر . شویله که :

« ابن » کلمه سی ماقبلنه صفت اولهرق ایکی علم ارسنه کیرسه
 الفسز یازیلور : محمد بن عبدالله . الحسین بن علی کبی .
 ایجابنده ینه الف ایله محمد بن عبدالله وحسین ابن علی دیو او قونور .

اگر « ابن » لفظی ماقبلنه صفت دکل ده خبر واقع اولور
 الفی یازیلور : قالوا المسیح ابن الله .
 سطر باشنه تصادف ایدرسه ینه الف یازیلور .
 « اسم » لفظنك همزه سی دخی بسمله شریفه ده مکتوب دکلدر :
 بسم الله . بخلاف نحو : باسمه تعالی .

برده حرف تعریفك همزه سی لام حرفنه ملاقی اولدقه
 خطدن ساقط اوله کلمشدر : الكتاب ، للكتاب . الکتب ، للکتب .

بعض مصطلحات

١ (ابدال) بر حرفك یرینه بشقه بر حرف کتور مکدر :
 وراثتدن ارث ووهمدن تهمة کبی که برنده همزه وبرنده تاواوه
 بدل اولمشدر . شام لفظنك دخی اصلی شأم اولوب همزه الفه
 ابدال اولمشدر . شان ایله شأن وقال ایله فآل وقولدن قائل وزیاده دن
 زائد وصدددن تصدی دخی بویله در .

٢ (ادغام) بر جنسدن اولان ویان یانه تصادف ایدن ایکی
 حرفك برینی دیکرینه ادخال ایدوب بر یازمق وبرکبی او قومقدر :
 السب . السن . التضاد . الاطباء . الأئمة . امد . استمد .

حرف اوله (مدغم) وحرف ثانی یه (مدغم فیه) تعبیر اولنور .
 ٣ (اظهار) فك ادغامدر که بر جنسدن اولان ایکی حرفی
 یکدیگرینه ادخال ایتما مکدر : السبب . الدرر . البررة .

٤ (اعلال) حروف علت تعبیر اولنان واو ویاء والف

حرف لرینی حذف یا خود اسکان و یا خود قلب طریقیه تغییر ایتمکدر .
(حذف) بر حرفی بسبتون یوق ایتمکدر : وهب دن «یهب»
وهب دن «هبة» . قولدن «قل» . دعوتدن «ادع» . قیاسدن
«مقیس» . القاضی و «قاض» کلمه لرنده اولدینی کبی .

(اسکان) مستحق حرکت اولان حرف علتی حرکت سر قیلمقدر :
يقول . يدعو . ينفي . المفتي . المميل .

(قلب) بر حرف علتی بشقه بر حرف علتی چویر مکدر :
وجوددن «ایجاد» . وزندن «میزان» . یقظه دن «موقف» . ایوام
یرنده «ایام» . مبنوی یرنده «مبنی» کبی .

٥ (التقاء ساکنین) یا خود (اجتماع ساکنین) حرکت سزایی
حرفک یان یانه کلمسیدر .

٦ (التقاء علی حده) ایکی حرف ساکنک علی حده اجتماعی
دیمکدر که کلماتک وقف اوزره قراءتنده حاصل اولان اجتماع
ساکنین اشته اوقیلدندر : السلام ، المتین ، الصبور .

برده ساکنینک برنجیسی «حرف مد» وایکنجیسی «مدغم»
اولور سهینه «التقاء علی حده» در : الدابة . تأمرونی ، ولا الضالین .
٧ (التقاء علی غیر حده) ذکر اولنان ایکی صورتک غیریده

ایکی حرف ساکنک یان یانه کلمسیدر که عربیده جائز وواقع
دکدر . حذف صورتیه اولان اعلاک موجب علی الاکثر بودر :
لم يقل ، قست ، الناهون .

«التقاء علی غیر حده» بر کلمه جائز و جاری اولدینی کبی بر
اوقونشده ایکی کلمه ده دخی تجویز اولماز . بناء علی ذلک ایکی
حرف ساکن یکدیگرینه متصل ایکی کلمه ده اجتماع ایتدک لرنده انلرک
تلفظجه حکمی یا اسقاط و یا خود تحریکدر . شویله که ساکن اول
حرف مد اولدینغه کوره تلفظدن اسقاط اولنور : علی الاصول .
الی النشور . ادعوا الله . یخشی الناس . سمعنا الهدی . ما استطعتم
. الا الله . لانفصام . ذوالقرنین . اولوالالباب . ذوی العقول .
ساکن اول حرف مد اولماز ایسه تحریک اولنور . حرف ساکنی
حرکه له مکده اصل اولان کسره در : قالت الاعراب . عن العالمین .
اذا استسقی . امارتابوا . ان استطاعوا . ان امشوا . اوادعوا .
لو استطعنا . من القوم ؟

جمع میلری و ماقبلی مفتوح جمع واولری ضمه ایله حرکت لنور :
بهم الارض . هم الذین . انتم الفقراء . لاتخشوا الناس . عصوا
الرسول .

«من» حرفی فتحه ایله حرکت لنور : من الناس . من الباب .

٨ (تصحیح) حرف علتی اعلال ایتیوب حالی اوزره ترك
ایتمکدر . مثلاً حوضک و اوینی جمعی اولان «حیاض» ده یایه قلب
ایتمک اعلاکدر . طویلک و اوینی جمعی اولان «طوال» ده ابقایتمک

تصیدر. قیام ایله قوام = مقاومة. انزواء واحتواء واستواء
دخی بویله در [*].

۹ (حرف صحیح) حروف علتك ماعداسیدر.

۱۰ (حرف علت) واو، یاء، الف. حرفلریدر.

۱۱ (حرف این) مداولنمیان و اوایلہ یادن عبارتدر: الجوز.

الخیر. او. لو.

۱۲ (حرف مد) ساکن اولوبده اوست طرفنك حرکه سی

کندینه اویغون اولان حرف علتدر: المال. الميل. الفول.

۱۳ (نقل) همزه نك حرکه سی ماقبلنه ویرمکدر: الأرض.

ان اغر.

۱۴ (وصل) کچمك یعنی اوقور ایکن اردهده طور میوب کلماتی

بری برینه اولامقدر.

۱۵ (وقف) طور مق یعنی کلماتی اولامیوب بری برندن آیرمقدر.

(همزه وصل) و (همزه قطع) تعبیرلری موصوله و مقطوعه

عنوانیلہ حروف میانده ذکر اولنمشدر.

همزه استفهامیه و همزه ندائیہ نحوك ادوات فصلندهدر.

کله

معناسی اولان برلفظدر واوچ قسمدر: اسم، فعل، حرف.

حرف قسمنك بیانی نحوودهدر.

(اسم): الکتب، الکتاب، الکاتب، المکتوب، الحسن،

[*] بونلر ایچون مصادر خماسیه بحثنه مراجعت اولنسون.

الحسین، الكرسي، المنبر، المسجد کبی معناسنك زمانه اقترانی
اولمیان کلهدر.

(فعل): کتب «یازدی» یکتب «یازار» یاخود «یازیور».

لیکتب «یازسون» اکتب «یاز» لم یکتب «یازمدی» لما یکتب «دها»

یازمدی «سیکتب» یازاجق «کبی معناسنك اوچ زماندن
برینه اقترانی اولان کلهدر.

اقسام سبعة

کرك اسم وکرك فعل مرکب اولدیغی حروف اصلیه نك نوعی

اعتباریلہ یدی قسمدر: سالم «یاخود» صحیح، مهموز، مضاعف،
مثال، اجوف، ناقص، لفیف.

اسمدن: الکتب «یازمق» المسح «سیلمك» وفعلدن: کتب،

مسح کیلر «سالم» در.

الافك «افتراء» البدء «باشلامق» افك بدأ کیلر «مهموز» در.

حرف اوّلی همزه اولانه «مهموز الفاء» و حرف وسطی همزه

اولانه «مهموز العين» و حرف آخری همزه اولانه «مهموز

اللام» دینور.

الخط. الضرر. القرار. المرور. الصحيح. خط، قر کیلر

«مضاعف».

الوعظ. الیقظة. وعظ. یقظ کبی اولنده واو یاخود

بولنانلر «مثال» در.

القول . الميل . الباب . قال . مال کبی اور تہ سندہ واویا خود
یا ویا خود الف بولنانلر « اجوف » در .
السهو . السعی . الصبا . سها . سعی کبی آخرندہ واویا خود
یا ویا خود الف بولنانلر « ناقص » در .
الحی . الوحی . وقی . طوی کبی ہم اجوف و ہم ناقص ویا خود
ہم مثال و ہم ناقص اولانلر « لفیف » در .
ناقص لخدن خالی اولدیغی ایچون (لفیف) ناقص حکمنده در .
مثالك واجوفك و ناقصك واولیلرینه « وای » ویا لیلرینه
« یائی » تعبیر اولنور .

واوویاء والف حرفلری « حروف علت » اولدیغندن انلردن
برینک ویا ایکینسک بولندیغی کلمه یه « معتل » تعبیر اولنور . معتل الفاء
(مثال) و معتل العین (اجوف) و معتل اللام (ناقص)
و معتل الفاء واللام یا خود معتل العین واللام (لفیف) دیمکدر .

اوزان

اسماء و افعاله کلمه نك ماده اصلیه سی اعتباریله ایلک حرفنه
« ف » وایکنجی حرفنه « ع » و اوچنجی حرفنه « ل » تعبیر اولنوب
دردنجی اوله رق بر حرف اصلی واریسه آکا « لام ثانیه » و بشنجی
اوله رق بر حرف اصلی دها اولدیغنه کوره آکاده « لام ثالثه » دینلور .
و ماده اصلیه بولنرایله تعیین اولنور . مثلاً : « المسح فعل و مسح
فعل و خردل فعلل و ترجم فعلل و اصطبیل فعللل و زننده در . »

دینور . اکر کلمه ماده اصلیه دن بشقه حرف وار ایسه
عیناً تلفظ اولنور . مثلاً : « کتاب فعال و مکتوب مفعول و مکتب
مفعل و استکتاب استفعال و یکتب یفعل و یستکتب یستفعل
وزنده در . » دینور .

حروف زیاده

کلماته ماده اصلیه دن بشقه موجود اوله بیلان حروف
غیر اصلیه شونلردن : ء ا ت س ل م ن و ه ی .

بو حروفی شو جله جامعدر : الیوم تنساء . « بوکون سن
انی اونودرسین » دیمکدر .

حروف زیاده یی تعیین ایده جک شی اشتقاقدر . انلرک علی
الا کثر زائد اولدقلری مواقعی بیلمک دخی مدار معرفتدر .

حروف زیاده نك بولندیغی محللر

کلمه اولنده اولان همزه کندنن صکره اوچ ودها زیاده [*]
حرف بولندیغی حالده زائد یعنی ماده اصلیه دن خارجدر : اشرف
اسلوب . ابریق . اکرام . احترام . استعظام .

ام . ادب . ابل کبی کندنن صکره ایکی حرف بولنان همزه لر
اصلیدر . آخرده واقع همزه لر : صحراء ، کرماء ، اولیاء کیلرده زائد
اولوب صفاء و انتهاء و استغناء کیلرده و او دن یا خود یا دن قلب اولنمشدر .

[*] اجاج اصطبیل امثالی کلمه لر ایچون اصله یعنی منتخبه باقلسون .

(الف) حرفی اوچ ویادرت حرف اصلی ایله برابر بولندقدہ زائدر (اولده بولنه ماز) . كرك اورته ده اولسون : كتاب ، كاتب ، خخال . كرك آخرده اولسون : دعوى ، قهقهه رى .
الباب ، الناب کيلرده کى الف واودن ويادن مقلوبدر .

(ت) حرفی اوچ حرف اصلی ایله برابر بولندقدہ زائد صایلور . كرك اولده اولسون : تكبير . تکرار . تقابل . تمنى . تنصر . كرك اوله قریب وسطده اولسون : اجتماع . استخراج . و كرك آخرده اولسون : تجربه ، مطبعة ، مقالة کى .

(س) اوچ حرف اصلی بولنان کلماتك باش طرفنده همزه وئا يا خودمیم وئا ایله برابر زائداولور : استنطاق . استبرق . مستنطق .
(ل) حرفك زائداولديغى نادر در : التحذلق (حذاقت طاسلامق) .

(م) کندنندن صکره اوچ ویادرت حرف اصلی اولمق شرطيله اولده زائدر : مکتب . مفتاح . مترجم . منسى . مفترى کى .
مسح و مثال کيلرده کى میم اصلیدر .

(ن) حرفی زيتون وزعفران کى کلماتده يعنى اوچ ویادرت حرف اصلیدن صکره آخرده زائدر . قانون لفظنده اصلیدر .

(و) حرفی وسطده و آخرده کندنندن بشقه اوچ ویادرت حرف اصلی بولمقله زائداولور : طلوع . دستور . عنفوان .

(ه) حرفی آنا معناسنه اولان ام کلمه سنك جعی بولنان (امهات)

لفظنده ودها بعض کلماتده زائدر . لفظ امهات فعلهات وزنده در .
(ی) حرفی اوچ ویادرت حرف اصلی ایله برابر بولندقدہ زائدر عد اولنور . كرك اولده اولسون : يعسوب (آرى بکى) .
يقطين (يره ياييلان نبات) . كرك اورته ده اولسون : خنزير ، كثير .
و كرك آخرده اولسون : رفاهية . اراضى . اهالى کى .
جاريد و جوارى امثالنده اصلیدر .

اخطار - بوندن مقدم مذکور اولان « اقسام سبعه » حروف اصلیه اعتباريله اولديغندن دخول و قبول و قليل و كثير کى کلمات اورته لرنده کى واو ويا زائده سبيله اجوف صایلماز .

اصلى و مزید فيه

اسملر و فعللر مرکب اولدقلرى حروفك عددی اعتباريله اصلى و مزید فيه قسملرينه آیریلور . شویله که جمیع حروفی اصلى اولوب ذکر اولنان محللرنجه حروف زیاده دن خالی بولنان اسمہ « اصلى » و فعله « مجرد » دینور . جمیع حروفی اصلى اولیوبده ذکر اولنان محللرنجه حروف زیاده دن برینی ویا بر قاجنی حاوی اولان اسمہ و فعله « مزید فيه » و یا خود « ذوالزیاده » دینور .

فعللر بابنده میندر . اسملرک مزید فيه انواعی پك چوقدر [*] ، اصلى قسمی اوچ نوعدر : ثلاثی ، رباعی ، خاسی .

[*] مزید فيهك ده اك چوق حرفلیسى (استطلاعات) لفظی کى طقوز حرفی متجاوز دکادر .

- « ثلاثی » اوچ حرفلی اولاندر : الشمس ، القمر .
 « رباعی » درت حرفلی اولاندر : الخردل ، الدرهم .
 « خاسی » بش حرفلی اولاندر : السفرجل ، الاصطبل .

اسمک اقسامی

اسمک صرفه عائد اقسامی : مصدر ، اسم فاعل ، اسم مفعول ،
 صفت مشبیه ، صیغ مبالغه ، اسم تفضیل ، اسم تصغیر ، اسم منسوب ،
 اسم زمان ، اسم مکان و اسم آلت . دن عبارتدر .

مصدر

افعال و صفاتک مأخذیندر . ماضی و مضارع الخ [*] کبی فعللر
 واسم فاعل واسم مفعول و صفت مشبیه الخ کبی صفتلر یعنی ذات
 مع الوصفه دلالت ایدن اسملر بتون اندن مأخوذدر .
 مأخوذاتنک ال بسیطی بولنان فعل ماضیلر اعتباریله مصدر شویله
 تقسیم اولنور : اوچ حرفلی فعل ماضی تولید ایدن « مصادر ثلاثیه » در .
 اصلی اوله رق درت حرفلی فعل ماضی تولید ایدن « مصدر رباعی »
 مجرد « در . مزید فیه اوله رق درت حرفلی فعل ماضی تولید ایدن
 « مصادر رباعیه » و بش حرفلی فعل ماضی تولید ایدن « مصادر
 خاسیه » و التی حرفلی فعل ماضی تولید ایدن (مصادر سداسیه)
 و اصلی رباعینک مزید فیهی اوله رق بش یاخود التی حرفلی فعل
 ماضی تولید ایدن (مصادر رباعی مزید فیه) در .

[*] الی آخره دیمکدر .

مصادر ثلاثیه

القطع (کسمک) الاکل (یمک) الوعظ (اوکت و یرمک)
 الذوق (طامق) السیل (آقق) العفو (صوچ باغشلامق)
 النهی (یاساق ایتمک)
 مضاعفدن تشدیدایله : الذم (یرمک) السب (سوکمک) الظن
 (ظن ایتمک)

فعل وزندہ

الکوی اللوی کبی لفیفلر قلب و ادغام ایله شویله اولور : الکی
 (داغلامق و او توله مک) الی (بومک و قیور مق) .

الذکر (آکمق) الصدق (طوغری سویله مک)
 الاذن (دستور و یرمک)

فعل وزندہ

مضاعفدن ینه تشدیدایله : العز (عزیز اولمق) الحس (طویمق)
 اجوفده و اوی دخی اولسه یائی صورتنده و حرف مد
 اوله رق : الطیب (ای اولمق) .

الشکر ، الظلم ، اللؤم (دناءت) .

مضاعفدن ینه تشدیدایله : الحب (سومک و سوکی) .
 اجوفده و او حرف مد اوله رق : الطول (اوزونلق) .
 الجوع (آچلق) .

فعل وزندہ

الطلب (آرامق ، ایسته مک) الوجع (آغریمق ، آجیمق)
 الظمأ (صوسزلق) .

فعل وزندہ

بووزنك مضاعفي تشديد سرذر : الملل (بيقمق) . الشلل
(چولاقلق) . الصمم (صاغراق) .

اجوفدن تصيح ايله يعنى بلا اعلال : الحول (شاشيلق) .
الهياف (اينجه بليلك) .

ناقصده اخرى الف اوله رق : العمى (كورلك) . الغبا
(غباوت) . الدمى (قانامق) . الصغر (كوچكلك) .

الكبر (بيوكلك) . الثقل (آغرلق) .
اجوفدن طوغريدن طوغرى يه : الحول (تحول ايتك ،
دكشمك) . العوج (اكريلك) .

ناقصده اخرى الف اوله رق : الرضا (خشنود
اولق) . الشرى (صاتون آلمق وصاتمق) .

الرجة (آجيمق) . الرأفة (زياده آجيمق) . الغيرة
(قسقامق) . السطوة (قهر وغلبه ايتك) . الوحدة .

الخدمة . العفة (عفيف اولق) النية (قلباً قورمق) .

بووزن مثال قسمنده (عله) شكلنه كير . وهبدن :
هبه . وصفدن : صفه . وصلدن : صله . كبي .

وسطى حرف حلق اولانلر مفتوح الاول اولور .
وسعدن : سعه . وضعدن : ضعه . ودعدن : دعه . كبي .

الصحة (قفادارلق) . الرؤية (كورمك) . السعلة
(او كسورمك) .

فعل

فعل وزند

فعل

فعل

فعل

الذهاب ، القرار ، الطواف .
ناقصده حرف اخير همزه اولور : الحياء ، الفناء ، البقاء .

الشماس (سر كشلك) . الحران (حرونلق) . الفرار
(قاقچق) .

اجوفده واويلر دخى يائى صورتنده اولور : الصوم
والصيام (اورج طوتمق) . الاوب والاياب (عودت
ايتك) .

ناقصده حرف اخير همزه اولور : البناء ، الجلاء ، اللقاء .
السؤال (صورمق وايستهمك) . الفواق (اينجقرمق) [*]

ناقصده حرف اخير يه همزه اولور : البكاء
(آغلامق) . الدعاء (حقدن ايستهمك) .

الطماننة (زيركلك) . الدناءة (آچاقلق) . الوقاحة
(يوز سزلك) .

الخطابة (خطيبك) . القراءة (او قومق) . التلاوة
(قرآن او قومق) . الوقاية (اسر كه مك) . الديانة
(امور دينه رعايت ايتك) .

اجوف واويده وسطده كى واوياء اولور : الصون
والصيانة (اسر كه مك) . الاول والايالة (حكومت ايتك) .

الزور والزيارة (زيارت ايتك) .

[*] اينجقرق معنائه اسم دخى اولور . اجوف اوله رق باب اولدن
ومهموز اوله رق باب ثالثدن مستعملدر . الفواق لغة فى الفواق .

السهولة (قولايلىق) . الصعوبة (كوچلك) . الخوولة
(دايلق) . العمومة (عوجهلق) . الامومة (آنالق) .
المروءة ياخود المروءة (كمال انسانيت) .
ناقصده تشديدايلى : الابوءة (بابالق) . البنوءة (اوغلاق) .
الاخوءة (برادرلك) .

البيتوتة (كيجله مك) . البينونة (آيرلىق) . الشيوخوخة
(اختيارله مق) .

الفقدان (ييترمك) . الوجدان (بولمق) . الاتيان
(كلك) . الرضوان (خشنوداولمق) . النسيان (اونوتمق) .

الشكران (نعمتشناسلق) . الكفران (نعمت ناشناسلق) .
العدوان (ظلم) .

الخلجان (سكرمك) . الضربان (زونقلامق) . الشنآن
(بغض ايتك) . الدوران (دونمك) . السيلان (آقمق) .
الجريان (آقمق و قوشمق) . العدوان (سكرتمك) .

الصهيل (كيشنه مك) . النهيق (آغرمق) . الطنين
(ويزلامق وچينله مك) . الانين (ايكله مك) .

الدخول (كيرمك) . الخلود (ابدى قالمق) . الوقوع
(دوشمك وقونمق) . الافور (خدمته چاپك اولمق) .
الخشوء (كوز قاماشمق) .

ناقصده واوى اولديغنه كوره وسطده كى واو زائده

آخرده كى واو اصليه ادخال اولنهرق تشديدلنور :
العلو (عاليك) . السمو (ساميلك) . البدو (ظهور) .
ياى اولديغنه كوره وسطده كى واو زائده يايه قلب وادخال
اولنهرق شويله اولور : المضى (كچمك كيتمك) . الرقى
(صعود) . الاوى (مأوايه وارمق) .

بونلر مصادر ك اوزان مشهوره سيدر . دهابشقه وزنلرده دخی
مصدرلر واردر : القبول ، المعقول (عقل ايتك) . الليان (عوق و تأخير)
العبودية (قوللق) . العافية (كمال صحت) . الهدى (هدايت) . الغلبة
(غالب كلك) . الرجى (رجوع) . الذكرى (تذكر) . الرفاهية (سعة حال) .

مبالغه ي مفيد مصدر صيغه لرى دخی واردر . انلردن تفعال
وزنده [*] اولانلر مشهوردر : التذكار (كثرت ذكر) . التسيار
(كثرت سير) . التجوال (كثرت جولان) . التسعاء (كثرت سعى)
التعداء (كثرت عدو يعنى خوق سكرتمك) .

مصادر ميميه

مصادر ثلاثيه نك بر طاقى اولنده ميم زائد بولنديغچون

[*] بنوع مصدرلر هپ مفتوح التاءدر . يالكز كثرت بيان ومزيد
ايضاح ولقاء معنارلنده «تيان» و«تلقاء» كله لرى مكسور التاء كلمشدر .
اسمكده تامكسوردر : التمساح (برحيوان) . التمثال (صورت) . التقصار (بيون باغى) .

(مصادر ميميه) تسميه اولنور كه ميملى مصدر لر ديمكدر . انلر على الاكثر مفعّل ومفعّل وزنلرنده در .

بونلردن وزن اوّل مثال قسمنده غالبدر : وروددن (المورد) ولادتدن (المولد) وعددن (الموعد) كې كه (وارمق و طوغنق وسوز ويرمك) ديمكدر .

اجوف قسمندن دخى بووزنده مصدر ميميلر وارددر : المصير (سكره دن اولمق) الجىء (كلّمك) المزيد (زياده) [*].

وزن ثانى مثال قسمنك غيريده قياسيدر : المقصد = التصد (اراده) المأكّل = الاكل (يمك) الملبس = اللبس (كيمك)

مضاعفده ادغام ايله تشديد حاصل اولور : المردّ = الردّ . اجوفك حرف وسطى الف اولور : المرام = الروم (طلب) المآب = الاوب (رجوع) المنال = النيل (نائل اولمق) . ناقصده حرف اخير الف اولور : المحيا (حياة) المعنى (عناية) . (مفعلة) و (مفعلة) وزنلرنده دخى مصدر ميميلر وارددر : الخمصة (آچلقدن يتاب اولمق) المرحمة (آجيمق) المغفرة (كناهنى كچمك) المحمّدة (جدوئنا) .

[*] قرآن كريمده كى «مرجع» دخى رجوع معناسنه مصدر ميميدر . سالم اولدينى حالده بووزنده وارد اولمشدر .

بونلردن وزن اول مضاعفده [۱] كشيردر : المحبة = الحبّ (سومك) المسرة = السرور (سوينك) المرمّة = الرّم (اوكارمق) [۲] اجوفده بونك دخى وسطى الفلى اولور : المخافة = الخوف (قورقمق) المجاعة = الجوع (آچلق) .

ناقصده آخرى يعنى تاء زائده نك ما قبل بولنان حرف اخير اصليسى الف اولور : المسعاة = السعى (سكرتمك و چالشمق) . طلباً لمرضاة الله .

وزن ثانى : المعرفة = العرفان (بيلىكى) الموعظة = الوعظ (اوكت) المعيشة = العيش (كچنمك) المعصية = العصيان (مخالفت) .

مصادر رباعى مجرد

فعله وزننده در : العربدة ، البسمة ، الفذلكة ، القهقهة ، الوسوسة . ناقص قسمنده آخرده كى تاء دن اوّل الف پيدا اولور : الضوضاء (باغر شمعق) .

مصادر رباعيه

افعال ، تفعيل ، مفاعلة وزنلرنده اولمق اوزره اوچ نوعدر . (افعال نوعى) الاعلان (آشكارايتمك) الاكرام (حرمت ايتمك) الاسآم (اوصاندرمق) .

[۱] برده صيغة سبب اولمقده كشيردر . تكيم اسم زمان و مكان بچشنده بيان اولنور .

[۲] لسانغزده تعميم معناسنده كى «مرامت» بونك غلطيدر .

الابطاء (چككمك) الاقرار (اوزرنده اولان حق خبر
ويرمك وثابت قيلمق) .
مهموز الفاءده همزه لريا اولور : امدن، الايمان (ايناق) المذن،
الايلام (المويرمك) .
مثالده واويلر دخي يائي صورتنده اولور : الایجاد (وجوده
كتورمك) الايقاع (وقوعه ككتورمك) الايسار (صاحب يسار
اولمق) .

اجوفده افعال وزني (افالة) شكلنه كير: دوردن، الادارة
(دوندرمك) ميلدن، الامالة (ميللندرمك) .
ناقصده صوك حرف همزه يه مبدل اولور : لهودن، الالهاء
(اويالاندرمق) نسيانندن، الانساء (اونوتندرمق) الاعطاء (ويرمك)
الارضاء (خشنودايتمك) الابقاء (آليقويتمق) .
رؤيتدن، الاراءة دينلمشدر كه كوسترمك ديمكدر .
وفاءدن « الايفاء » وصيتدن « الايصاء » امثالي كلمات دخي مثال
وناقص قاعده سنه تابعدر .

(تفعل نوعي) الترتيب (صيره يه قويتمق) التوحيد (بربيلمك،
برلشدرمك) التيسير (قولايلاشدرمق و آتي حاضر لامق) التخويف
(قورقتمق) التجديد (يكييله مك) التأثير (اثر براقق) [*] التريئس

(*) مهموز الفاء قسمنه مثالدر . « تاريخ » كلمة سي دخي بويله در كه
تعريف وقت معنا سنه در . همزه سي تخفيف اولنه رق استعمال اولنمقده در . مثال
واوي اوله رق « تورينخ » دخي دينور . واويله « مورخ » ايشته كامبيندر .

(رئيس قيلمق) .
ناقصده ومهموز اللام قسمنده تفعل وزني « تفعله » شكلنه
كير: التسمية (اسم ويرمك وبسمله چككمك) التسوية (برابرله مك
ودوزله مك) التخطيطة (برينه خطايتدك ديمك) التهنئة (تبريك ايتمك)
صحيح قسمندن شونلرده اوزرنده وارد اولمشدر : التذكرة ،
التبصرة، التجربة .
(مفاعله نوعي) المساعدة = المعاونة . المنابأة (خبرلشمك)
المؤاكلة (برابرجه يمك يمك) المواجهة (يوزلشمك) المبايعة
(آتش ويرش ايتمك) .
مضاعفدن تشديد ايله : المضادة (ضدلشمق) المحادة (مخالفت
ايتمك) .
ناقصدن ولفيفدن الف ايله : المجازاة، المداراة، المساواة .

مصادر خماسيه

انفعال، افتعال، افعال . تفعل، تفاعل وزنلرنده اولمق اوزره بش
نوعدر .
(انفعال نوعي) الانشراح (كوكل آچلمق) الانطفاء
(سونمك) الانفكاك (سوكلك وكميك يرندن اوينامق) .
اجوفده واوي قسمي دخي يائي صورتنده اولور : اوكدن
چككمك ديمك اولان قوددن الانقياد (چكيلوب كلمك واطاعت ايتمك)
« تآكيد » ايله « توكيد » دخي بويله در . قال في لصاح : لتأريخ تعريف الوقت
والتورينخ مثله . التأكيذغة في التوكيد .

ارقه دن سورمك ديمك اولان سوقدن الانسياق (سوريلوب كيتك)
قياسدن الانقياس (اولچلمك وقياس اوزره اولمق) .

ناقصده افعال نوعنده اولديغي كبي حرف اخيره همزه اولور :
الانحاء (اكرمك) الانزواء (زاويه نشين اولمق و بوزلمك) .

(افعال نوعي) الاجتهاد (چالشمق) الاشتداد (شدتلنمك)
الابتداء (باشلامق) .

مهموز الفاء اولانلرده همزه يايه مبدل اولور : الفتن،
الايلاف (الفت ايتك) امندن، الايمان (امن و اعتماد ايتك) .

مثال قسمنده باشده كي واويا خود ياء تايه قلب اولنه رق وسطده كي
تاء زائده يه ادغام اولنور : وحدتن، الاتحاد (برلشمك) وفاقدن،

الاتفاق (اويشمق) يأسدن، الاتأس (اميد كسمك) يسردن،
الاتسار (قار مالني پايلاشمق) .

اجوفده واوي قسمي دخي يائي صورتنده اولور : آزيق
ديمك اولان قوتدن الاقتيات (آزيقلانمق) . شبهه ديمك اولان

ريبدن الارتياب (شبهه لنمك) .

ناقصده حرف اخيره همزه اولور : الافتراء (يلان آتمق
وكورك كيمك) الاشتراء (ساتون آلمق) الانتهاء (نهايته ايرمك

ونهي قبول ايتك)

ناقصقله اجوفلكي جامع اولان لفيفلر اجوف قاعده سندن
يعني واوك يا اولم سندن مستشادر : الاحتواء (حاوي اولمق)

الاستواء (دوز اولمق) .

اخطار « ص » ياخود « ض » وياخود « ط » ياخود « ظ »

حرفيله ابتدا ايدن كلماتك افتعالنده تا طايه ابدال اولنور : صبردن،
الاصطبار (صبرلي اولمق) ضربدن، الاضطراب (دپر نمك) طرددن
الاطراد (قوغلمق و قوغلامق) ظلمدن، الاظطلام (ظلم كورمك
وظلمه راضي اولمق) .

« د » ياخود « ذ » ويا « ز » حرفيله ابتدا ايدن كلماتك افتعالنده
تاداله منقلب اولور : دفندن، الادفان (دفن اولنمق) ذخردن،

الادخار (بريكدرمك) [*] زحمتدن، الازدحام (صيقشمق) .
بورج معناسنه اولان ديندن، اديان (بورج آلمق) وزياده دن،

ازدياد (آرتمق) وزينندن، ازديان (زينتلنمك) دخي بوقيلدن در .
بونلردن فعل و صفت صيغه لري دخي بوكا كوره در .

(افعال نوعي) الاغبرار (توزلانمق و توز رنكلي اولمق)
الاحرار (قيزارمق) الاصفرار (صارارمق) الاخضرار

(يشيل اولمق) الاخضلال (يشارمق) الاسوداد (قارارمق)
الابيضاض (آغارمق) .

(تفعل نوعي) التكبر (كبرلنمك) التأدب (ادب اوزره اولمق)
الترأس (رئيس اولمق) التجشؤ (ككرمك) التجنن (اظهار جنون

ايتك) التوهم (وهم ايتك ، ظن و كان اوزره اولمق) التيقن
(برشيئي لا يقيله بيلمك) التزوج (اولنمك) التزين (سوسلنمك)

ناقص قسمنده آخري ماقبلي مكسور يا اوله رق مد اولنور :
(*) ذال داله ابدال اولنه رق ادغام كور مشدر . دالي ذاله ابدال ايتك

دخي واردر : الذبح والاذباح .

التمنى (آرزو ایتک) التعدى (تجاوز ایلیمک) التوقى (چکنمک) .
 (تفاعل نوعى) التجاهل (بيلمز لکدن کلمک) الشاؤب
 (اسنه مک) التباطؤ (کيروقالمق) التوافق (موافقت) التفاوت
 (اكسيكلى آرتقى اولمق) .
 مضاعفدن تشديد ايله : التحاب (سوشمک) التضاد (ضد لشمق)
 ناقصده تفعل نوعى كيدر : التداوى (كنديسنه علاج ایتک)
 التهادى (هديه لشمک) .

مصادر سداسيه

استفعال ، افعياع ، افعيالا ، افعوآل وزنلرنده درت نوعدر .
 (استفعال نوعى) الاستحسان (بکنمک) . الاستيدان (اذن
 ايسته مک) [١] الاستجمام (ذهن دیکلندر مک) .
 مثال قسمنده واويلردخى يائى صورتنده اولور : وهبدن ،
 الاستيهاب (هبه ايسته مک) وطندن ، الاستيطان (وطن ايدنمک)
 يقظه دن ، الاستيقاظ (اويانمق) .
 اجوفده استفعال وزننى (استفالة) شكنه كير : دوامدن ،
 الاستدامة (دوام طلب ایتک وعجله ایتامک) فيددن ، الاستفاده
 (فائده لنمک) [٢] .

(١) مهوزالفاءدر . افعال نوعنده اولدينى كى همزه يايه ابدال
 اولمشدر .

(٢) غوئدن الاستغاثه (ياردمه چاغرمق) ريئدن الاستراثة (بطى عد
 ایتک) تقول : قد استغثته فاسترثته = اتى ياردمه چاغردم وبطى بولمادم .

ناقصده آخرى همزه اولور : الاستفتاء (فتوى ايسته مک)
 الاستحياء (اوتانمق واولدرميوب صاغ براقق) .
 (افعياع نوعى) الاحدياب (پک احذب يعنى قانبور اولمق)
 الاخشيشان (پک خشونت پيدا ایتک) الاعذذاب
 (عذوبت پيدا ایتک) الاملياح (طوزليلشمق) الاحيماض
 (اكشيلشمک) .
 ناقصده آخرى همزه اولور : الاحلياء (حلاوت پيدا ایتک) .
 (افعيالا نوعى) الاحيرار (پک قيزارمق) الاصفيرار (پک
 صارارمق) الاخضيرار (پک يشيل اولمق) .
 كوريليور كه بو نوع كلمات افعالا نوعنده كى كلماتك مبالغه سيدر .
 (افعوآل نوعى) پک نادر در : الاجلوآذ (امتداد انقطاع امطار)
 الاعلوآط (ملازمت وعلى الدوام سرعت ایتک) .

مصادر رباعى مزيد فيه

تفعيل ، افعلال ، افعلال وزنلرنده اولمق اوزره اوچ نوعدر .
 (تفعيل نوعى) التجتر (رفتار ایتک) التلاؤ (اينجو كى ابدال
 اولمق) التجورب (چوراب كيمک) التقلسى (قلنسوه يعنى كلاه
 وباش كسوه سى كيمک [*] .

(افعلال نوعى) الاحرنجام (اجتماع انعام) الاحرنشام
 (تعظم) الاحرنظام (كبر ايدوب بورون قالدرمىق) .

[*] ناقص قسمى تفعيل وتفاعل نوعلرنده اولدينى كى تغير كورمشدر .

(افعال نوعی) الاقشعرار (توی اور پر مک) الاضمحلال
(مضمر اولق) الاطمینان « یاخود » الاطمینان (مطمئن اولق)

مصادر میمیة غیر ثلاثیة

ما فوق الثلاثی اولان مصادر میمیة هر نوعك كندی اسم
مفعولی وزنده در . مجتهدہ معلوم اولور .

بناء مره و بناء نوع

معلومدر که مصدر لر قیام و قعود کبی ذات ایله قائم برر
معنایه دلالت ایدر . مفهـومـلرـندہ کیت و کیفیتہ دلالت یوقدر .
کیتہ یعنی صاییہ دلالت ایدن صیغہیہ (بناء مره) تعبیر اولنور که
اوده مصدر صیغہسنی « فعلة » وزنده افراغ ایتکله اولور :
قعوددن قعدة و سجوددن سجدة و قیامدن قومة [*] کبی که بونلر
بر قعود و بر سجود و بر قیام دیمکدر . ایکی قعود الخ دیمک ایچون
نولری تنیہ صیغہسنہ افراغ ایدرک : قعدتان « یاخود » قعدتین،
سجدتان، قومتان دینلمک وایکیدن زیاده بی افاده ایچون جمع صیغہسیله
قعدات و سجّدات و قومات دیمک لازم کلور .

رکبت رکبة ، کسبت کسبة ، سمجت سمجة .

کیفیتہ یعنی بر نوع او طورش و یاتش و قالقش معنایرینه
دلالت ایدن صیغہیہ (بناء نوع) تعبیر اولنور که اوده مصدر صیغہسنی

[*] قیامده قافک کسرہ سی سبیلہ یا اولان و او بونده قافک فتح سی
سبیلہ حالی اوزره قالمشدر .

« فعلة » وزنده افراغ ایتکله اولور : القعدة ، السجدة ، القيمة [*]
هو حسن الركبة ، حید الکسبة ، طویل السحبة .

رحت و خدمت کبی ذاتاً او وزنده اولانلر صفتلریله تمیز
اولنور : خدمة واحدة ، رحمة واسعة .

ثلاثینک مافوقنده بناء مره و نوع صیغہلری مصدرلرک تجربه
واجابة و مضاربة و استفادة امثالی تالیله ختام بولانلرنده برر
صفت ایله حاصل اولور : تجربة واحدة ، اجابة سريعة ، مضاربة
واحدة « یاخود » شديدة ، استفادة عظيمة .

تالیله ختام بولمیانلرنده برر تاء دخی زیاده ایدیلور : ارضاعة
واحدة ، ارضاعة مشبعة (طویریحی) تکبیرات عديدة .

مصادر مجهولة

فاعلیت و مفعولیت و افعلیت کبی اسمک انجق صفت قسمنک
ویاخود معنای و صفیتی متضمن اولاننک آخرینه یاء مشدده و تاء
علاوه سیله حاصل اولان مصدرلردر :

الذاکریة ، المذکوریه ، الاذکریة ، الاذنیة (اذن و یرجیلک)
المأذونیة ، الاذنیة ، الرادیة ، المردودیة ، الاردیة ، المؤذنیة (مؤذنک)
المجبریة (حیق قجیلق) الیطاریه (بیطارلق) الانسانیة ، الرجلیة .

(*) قافک کسرہ سی سبیلہ و اوینه یا و حرف مد اولمشدر .

اسم فاعل

معنای مصدرینک قائم اولدیغی شخصه دلالت ایدن کلمه در .
 مصادر ثلاثیه دن متولد اسم فاعل « فاعل » وزننده در : الفاعل
 (ایشلیان) الواله (محزون و متحیر اولان) الآمر (امر ایدن)
 الرائف (صاحب رأفت و مرحمت اولان) الباری (یارادان) .
 مضاعفدن تشدید ایلله : العاد (صایان) الفار (فرار ایدن)
 القار (قرار ایدن) .

اجوفده وسطده کی واو یا خودیاء همزه اولور : قولدن القائل ،
 زیاده دن الزائد [*] .

ناقصده واویلردخی یائی صورتنه کیروب یالر حرف مد اولور :
 سهودن ، الساهی (سهو ایدن) سعیدن ، الساعی (سعی ایدن) .
 ناقصی جامع اولان اجوفلرده وسطده کی واو یا خودیاء
 حالی اوزره قالور : روایتدن ، الراوی (روایت ایدن) حیاتدن ، الحایی
 (حیاتده قالان) .

ناقصده اولان اسم فاعلک زکره حالنده یعنی حرف تعریفی
 و اضافتی استعملالنده آخرنده کی یالر دخی ساقط اوله رق رفع
 و جر حاللرنده شویله جه منوّن اولور : ساء ، ساع ، راو .

بوقاعده مصدرلرده وثلاثینک مافوقنده دخی جاریدر : المفقی
 « یاخود » مفت (برمقی) المستغنی « یاخود » مستفت (برمستفتی) .

(*) سؤال و رأفت کی مهوز العین اولنلرک اسم فاعلیله بونلر
 ملتبسدر : السائل . الرائف .

(مصدر رباعی مجرد) ک اسم فاعلی (مفعلی) وزننده در :
 المعربده (عربده یعنی بدمستک ایدن) . المبسمل (بسمله چکن) .
 المفذلک (فذلکه واجمال ایدن) . المقهقه (آواز ایلله کولن) .
 الموسوس (کندی کندینه سویلنن) .

مصادر رباعیه دن (افعال) نوعنک اسم فاعلی (مفعلی) وزننده در :
 المکرم (اکرام ایدن) المسم (اوصانديران) المبطی (جکیکن) .
 مهموز الفاده همزه لر باقی اولور یا خود واوه ایدال اولنور :
 المؤمن (ایمان ایدن) المؤلم (المویرن) المؤسف (اسف ویرن) .
 (یاخود) : المومن . المولم . المؤسف .

مضاعفده ادغام ایلله : المقر (اقرار ایدن) المضر (اضرار ایدن)
 المدر (بول بول آقیدان)

مثال قسمنده یا یلر دخی واوی صورتنده بولنور : الموجد (ایجاد
 ایدن) الموسر (صاحب یسار) المولم (ولیمه یاپان) الموقظ (او یانديران) .
 اجوف قسمنده مفعلی وزنی مفعلی صورتنه کیرر : المحیب
 (اجابت ایدن) المصیب (اصابت ایدن) المفید (فائده ویرن) .
 ناقصده واویلر دخی یائی شکلنه کیرر : المحی (احیا ایدن)
 الموفی (ایفا ایدن) الموصی (وصیت ایدن) .

(تفعیل) نوعنک اسم فاعلی (مفعلی) وزننده در : المرتب

(ترتیب ایدن) الموحّد (توحید ایدن) [۱] المیسر (تسیر ایدن)
المخوف (تخویف ایدن) المجدد (تجدید ایدن) الموثر (تأثیر ایدن)
المسمی (تسمیه ایدن).

(مفاعله) نوعنك اسم فاعلی (مفاعِل) وزننده در: المساعد
المعاون. المنابی (مخبره ایدن) المواجه (مواجهه ایدن) المبیع
(مبیعه ایدن) المضاد (ضد لشان) [۲] المساوی (مساوات
اوزره اولان).

مصادر خاسیه دن (انفعال) نوعنك اسم فاعلی (منفعل)
وزنده در: المنشرح (انشراح اوزره اولان) المنطقی (سونان)
المنحنی (اکری اولان).
مضاعفده ادغام ایله: المنفك (انفکال ایدن) المنشق (انشقاق
ایدن) المنصب (انصاب ایدن).

اجوفده وسطده واقع واو یا خود یا الفه قلب اولنه رق:
المنقاد (چکیلوب کلان) المنساق (سوق اولنوب کیدن) المنقاس
(قیاس واطراد اوزره اولان).

(افتعال) نوعنك اسم فاعلی (مفتعل) وزننده در: المجتهد

(۱) مثال واوی به مثالدر. (مورخ) کلمه سی دخی تاریخ یعنی تعریف
وقت دیمک اولان (تورخ مصدرندن اسم فاعلدر. اسانمزجه مصدری
بشقه واسم فاعلی بشقه قوللا نلقدر. اسم مفعولی ده اویله در.
(۲) مضاعف بویله مشدد اولور.

(چالیشان) المبتدی (باشلایان) المنتهی (نهایت ایرن ونهی قبول
ایلیان) [۱] المضطر (مجبور اولان) المطرد (اطراد اوزره اولان).
مضاعفده ادغام ایله: المشتد (شدتلان) الممتد (امتداد ایدن)
المحتج (احتیاج ایدن).

اجوفده انفعال نوعی کبی الفایله: المحتاج (صاحب احتیاج)
المختار (صاحب اختیار) المتحار (صاحب حیرت) المحتاط (صاحب
احتیاط) المزدان (صاحب زینت).

مثالده مصدرینه متابعه: المتحد، المتفق، المتسر (قومار
مالی پایلاشان).

(افعال) نوعنك اسم فاعلی (مفعّل) وزننده در: المغبر
(اغبرار ایدن) المصفر (صاراران) المخضل (یشاران) المسود
(قاراران) المبيض (آغاران).

(تفعل) نوعنك اسم فاعلی (متفعل) وزننده در: المتکبر
(تکبر ایدن) المتأدب (ادب اوزره اولان) المتجنن (اظهار جنون
ایدن) المتزین (سوسلنمش اولان) المتمنی (تمنی ایدن).

(تفاعل) نوعنك اسم فاعلی (متفاعل) وزننده در: المتجاهل
(بیلزلنان) المتفاوت (اکسکلی آرتقلى اولان) [۲] المثائب
(اسنه یان) [۳] المتحاب (یکدیگره حب اوزره اولان) [۴]
المتداوی [۵] (کندی کندینه علاج ایدن).

(۱) ناقصلر هپ یاه ممدوده ایله در! المهتدی. المقتضى.
(۲) اجوفدر. (۳) مهموز العیندر. (۴) مضاعفدر. (۵) ناقصدر. المتناهی.

مصادر سداسیه دن (استفعال) نوعنك اسم فاعلی (مستفعل)
وزنده در : المستحسن (استحسن ایدن) المستأذن (استیدان ایدن)
المستهزی (استهزا ایدن) .

مضاعفده ادغام ایله : المستقل ، المستبد ، المستمر .
مثالده واویلر ویاییلر علی حاله قالور . المستوطن (وطن
اتخاذ ایدن) المستیقظ (اویانان) .

اجوفده مستفعل وزنی مستفیل شکنه کیر : المستدیم
(طالب ادامه اولان وتائی ایدن) المستنیر (نورلی اولان) المستفید
(استفاده ایدن) .

ناقصده یاء ایله : المستفتی (فتوی ایستیان) المستحي (استحیا ایدن)
المستغنی (محتاج اولیان) .

((افعیعال)) نوعنك اسم فاعلی (مفعوعل) وزنده در : المحدود
(قانبورلشمش اولان) المعذوذ (عذوبت پیدا ایدن) المحلولی
(حللوت پیدا ایدن) .

(افعیلال) نوعنك اسم فاعلی (مفعال) وزنده در : المحمار
(پك قیزاران) المصفر (پك صاراران) المخضر (پك یشیل اولان) .

(افعوال) نوعنك اسم فاعلی (مفعول) وزنده در : المجلوّد
(انقطاعی ممتد اولان) المعلوط (ملازمت ایدن) .

مصادر رباعی مزید فیهدن (تفعلل) نوعنك اسم فاعلی (متفعلل)
وزنده در : المتبخر (رفتار ایدن) المتللی (اینجو کی آیدار
اولان) المتبدل (مندیله استعمال ایدن) .

(افعلال) نوعنك اسم فاعلی (مفعلال) وزنده در : المحرّجم
(مجتمع اولان) المحرّشم (معظم) المحرّظم (کبر ایدوب بورون
قالدیران) .

(افعلال) نوعنك اسم فاعلی (مفعلال) وزنده در : المقشعر
(توپلری اورپرن) المضمحل ، المطمئن .

اسم المفعول

معنای مصدرینك واقع اولدیغی شخصه دلالت ایدن اسمدر .
مصادر ثلاثیه دن متولد اسم مفعوللر (مفعول) وزنده در :
المفعول (ایشلنان) المأمور (امر اولنان) المملوء (تولدیریلان)
المعدود (صاییلان) الموزون (طارتیلان) المیؤس منه (مأیوس
منه اولان) [*]

اجوفده واوی اولدیغنه کوره مفعول وزنی (مفعول)

[*] امید قطع اولنان شی دیمکدر . مثال یائی اولان (یأس) ایله مهموز
الفاء بولنان (ايس) ایکیسی بر معنایه در . لسانمزده برینك مصدری
ودیگرینك اسم مفعولی استعمال اولنمدر .

قالور: خوفدن المخوف (قورقیلان) صوندن المصون (صیانت اولنش اولان) زیارتدن المزور (زیارت اولنان) .
 یائی اولدیغنه کوره مفعول وزنی (مفیل) شکلنه کیرر:
 زیادهدن المزید (آرتیریلان) [*] ییعدن المیسع (صاتیلان)
 قیاسدن المقیس (قیاس اولنش اولان) .
 اجوف یائی اولان اسم مفعولی وزن اصلیمی اوزره تلفظ
 دخی جائزدر: المدیون (بورجلی) المعیوب (قصوری) المزیوت
 (زیتون یاغلی) .

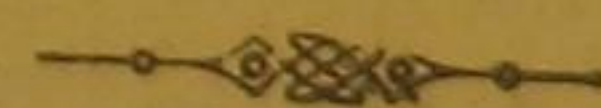
(ناقصده) واوی اولدیغنه کوره ایکی واو بری برینه ادخال
 اولنهرق تشدید ویریلور: دعوتدن المدعو (دعوت اولنان)
 عفودن المعفو (عفو اولنان) محودن المحو (محو اولنان) .
 یائی اولدیغنه کوره وسطده کی واو زائده آخرده کی یاء اصلیه
 قلب وادخال اولنهرق تشدیدلور: نهیدن المنهی (نهی اولنان)
 نفیدن المنفی (نفی اولنان) روایتدن المروی (روایت اولنان) .

بعض اسم مفعول حرف جرلی اولور: المضروب فیه .
 المقسوم علیه . المأذون له (اذن ویرلمش اولان) المیؤس منه (قطع
 امید اولنان) المومأ الیه (اشارت اولنان) .

ثلاثینک مافوقنده اسم مفعول صیغه سی اسم فاعل صیغه سندن
 [*] مزید کلمه سی زباده معناسنه مصدر میی دخی اولور .

همان برحر که ایله تفریق اولنور . شویله که اسم فاعله حرف
 اخیرک ماقبلی مکسور واسم مفعولده مفتوح اولور .
 اجوفده وناقصده اسم فاعلر یاء ممدوده ایله واسم مفعولر
 الف ایله اوقنور . ایمدی:
 مصدر رباعی مجردک اسم مفعولی (مفعّل) وزندهدر:
 المزخر ف (زخر فلی ، یالذلی) المخر بل (قالبور لائش)
 المزعفر (زعفرانلی) .

مصادر رباعیه دن (افعال) نوعنک اسم مفعولی (مفعّل)
 وزندهدر: المکرم (اکرام اولنان) المسأم (اوصاندریلان)
 المقر (قرارلشدیریلان) الموجد (ایجاد اولنان) المصاب
 (کندیسنه اصابت واقع اولان) المشار الیه (کوستیریلان)
 الموصی له (کندیسنه برشی وصیت اولنان) .

(تفعیل) نوعنک اسم مفعولی (مفعّل) وزندهدر:
 المرتب (ترتیب اولنش اولان) المؤدب (تأدیب اولنان)
 المیسر (تیسیر اولنان) الموفق (توفیق اولنان) المبوب (باب
 باب تقسیم اولنش اولان) المجدد (یکیدن یاییلان) المثن
 (ایکیلشدیریلان) .

(مفاعله) نوعنک اسم مفعولی (مفاعّل) وزندهدر:
 المخاطب (کندیسنه خطاب اولنان) المفاجأ (آکسزین وقوع

بولان (المياوم) (كونده لكه كسيلان) (المحاين) (وقته كسيشيلان)
المعافي (عافيتده اولان) .

مضاعفده ادغام سبيله اسم فاعل دن فرقس در . مثلاً :
(المضاد) لفظي هم ضدلشان معناسنده اسم فاعل همده ضدلشيلان
معناسنده اسم مفعولدر .

مصادر جاسيه دن (انفعال) نوعنك اسم مفعولي يوقدر .

(افعال) نوعنك اسم مفعولي (مفعول) وزنده در :
المنتخب (انتخاب اولنان) المختصر (اختصار اولنان) المرتاب
(لا ثقيله اصلاح اولنش اولان) .

مضاعفده ادغام سبيله اسم فاعله بكرر : المضطر (مجبور)
المتعدي (اعتبار اولنان) .

مثال دن : المتهم (تهمتلي طوتيلان) ، المتفق عليه .
اجوفده يته فاعله بكرر : المختار (اختيار اولنش اولان)
المحتاج اليه (كنديسته احتياج مس ايدن) المحتاط فيه (احتياط
اولنان) .

ناقص دن : المصطفى (بر كزیده) المرتضى (مرضي اولان) .
(افعالات) نوعنك اسم مفعولي يوقدر .

(تفعّل) نوعنك اسم مفعولي (متفعّل) وزنده در : المتشبت به
(تشبت اولنان شي) المتأسف عليه (تأسف اولنان حال) .

المتجسس (يوقلائيلاّن) المتمين به (اوغورلي عد اولنان) المتعود
(عادت اولنان) المتخير (اختيار اولنان) المتوفى (روي قبض
اولنان) .

(تفاعل) نوعنك اسم مفعولي (متفاعل) وزنده در :
المتجاذب (چكشديريلان) المتخاض عليه (يكديكره ترغيب اولنان)
المتواصف (مينده ده وصف اولنان) المتداول (الدن اله كزديريلان)
المتعاطي (ال اوزاديلوب آلنان) .

مصادر سداسيه دن (استفعال) نوعنك اسم مفعولي (مستفعال)
وزنده در : المستحسن (بكنيلان) المستهزأ به (استهزا اولنان)
المستحب (سويلان) المستوهب (استيهاب اولنان) المستعار
(استعاره اولنان) المستثنى (استثنا اولنان) المستوفى (استيفا اولنان)
(افعيغال) نوعنك اسم مفعولي (مفعول) وزنده در : المحلولي
(حلاوتلي بولنان) .

(افعوال) نوعنك اسم مفعولي (مفعول) وزنده در : المعلوم
(ملازمت اولنان)

(افعيالات) نوعنك اسم مفعولي يوقدر .

مصادر رباعي مزيد فيهدن (تفعّل) نوعنك اسم مفعولي يوقدر .
(افعالات) نوعنك دخی اسم مفعولي يوقدر .

(افعالات) نوعنك اسم مفعولي (مفعول) وزنده در : المشرأب
اليه (بيون اوزاديلوب باقيلان) المشماز (كرية كوريلان) .

اوتوزنجی صحیفه ده اخطار اولندیغی اوزره ثلاثینک مافوقی
اولان اسم مفعوللر همدیه مصدر مییدر که مصدر معناسنی مفیددر.
المصطبر = الاصطبار (صبرلی اولمق) الممزق = التمزیق
(پارچه لامق) .

اسم مفعولی اولمیانارک اسم فاعلنی اسم مفعول وزنده تلفظ
ایتمکله مصدر میی واسم زمان ومکان صیغه سی حاصل اولور :
المنقطع = انقطاع ومحل ویزمان انقطاع .

صفت مشبهه

اسم فاعل نوعنددر . کوزللك وچرکینلك ، قرمز یلق
واسمرلك کبی اوصافه دلالت ایدر . الوان اصلیهیه واشکاله وعیوب
وقصوره دلالت ایدنلری قیاس واطراد اوزره در که هب (افعل)
وزنده در : الاحمر (قرمزى) الاسود (سیاه) الاصفر (صاری)
الابيض (بیاض) الاخضر (یشیل) الاسمر (بغدادی رنگلی) الاشقر
(قزیل یوزلی) الاصهب (قرال) الاشیم (بکلی) الامرد (ساده رو)
الاعرج (طوپال) الاعمی (کور) الاعور (برکوزلی) الاحول (شاشی)
الاحدب (قنبور) الاصم (صاغر) الالبکم (دیلسر) الاشل (چولاق)
الالغ (پلتک) الالکن (دیلی طوتق) .

وجدانیاته ومعانی باطنیه دلالتده (فعلان) وزنی غالبدر :
الجوعان (آج) الشبعان (طوق) العطشان (صوسر) الظمان
(بمعناه) الریان (صویه قانش) العیان (یورغون) *
العرقان (ترلی) الحران (حرارتلی) اللهفان (متأسف) الحسران
(متحسر) الحیران (متحیر) السكران (سرخوش) النشوان
(چاقر کیف) الکسلان (تنبل) الوسنان (اویوقلایان) الیقظان
(بیدار و آگاه) .

سائر اوصافه دلالت ایدنلری مختلف وزنلرده در : الصعب
(کوج) [۱] الصلب (سرت) [۱] الرخو (کوشک) [۳]
الحسن (کوزل) القبیح (چرکین) الجبان (قورقاق) العریان
(چیپلان) الفریح (فرحلی) الصیرف (صراف) الیطار (حیوان
طبیعی) المیت (مرده) الدیی (دردناک) الدین (دیانتکار) .

صیغ مبالغه

مضمونیه صاحبک کثرت اتصافنه دلالت ایدیجی برطاقم
(۵) ریان وعیان کلمه لری لفیدر . ریانک ماده اصلیه سی (روی) در ،
(۱) بووزنک مضاعفنده تشدیدابه : الفظ (غلیظ القلب) .
(۳) مضاعفنده تشدید : الحر .
(۲) مضاعفنده تشدید الله ، اللص (خرسر)

صیغہ لر در . مشہور وزن لری شونلر در : [۱]

- ۱ (فَعَّال): الكذاب (یلا نجی) التَّوَّاب (كثیر التوبه) .
- ۲ (فَعَّالَة): العلامة (كثیر العلم) الفهامة (كثیر الفهم) .
- ۳ (مفعَّال): المقدم (پك مقدم) المنعم (چوق منعم) .
- ۴ (فَعُول): الرؤف (پك رأفتلی) الصبور (چوق صبرلی) الغیور (پك قسقا نچ) .
- ۵ (فَعِيل): الشرير (پك شرناك) العیث (پك عبشكار) .
- ۶ (فُعْلَة): النومة (پك اویقوجی) الضحكة (چوق كولن) .
- ۷ (فَعِيل): الرحيم (پك راحم، چوق مرحتلی) العليم (پك عالم وخیر) .

اخطار

(فَعَّال) وزنی همدہ صیغ نسبیه دندر که اصحاب صناعاتی افاده ایدر . البیاع (صاتیجی) العناب (اوزوجی) البواب (قوجی) الخباز (اتمکجی) السقاء (صوطاشیجی) [۲] الحمال (یوک طاشیجی) الصیاد (آوجی) .

(فَعِيل) وزننده کی کلماتک مبالغه دن عاری اوله رق صفت

[۱] آنلردن برنجی ابله التنجی وزنلر قیاسیدر .

[۲] سقاء لفظی صولامق دیمک اولان (سقی) دندر . حرف اخیر اولان (ی) الف زائده دن صکره همزه اولمشدر .

مشبهه اولانی بواسم مفعول و یاخود مفاعل معناسنه کلانی دخی واردر : المريض (خسته) القلیل (مقتول) النديم (منادم) . ناقصدن اولان (فعل) وزننده ایکی یانک اجتماعی سببیه تشدید حاصل اولور : القوی ، العلی ، الغنی ، القسی = سریع القضاء (یعنی کړک دیننی وکړک حکمنی چابک ویرن) . الملی (تأدیهیه مقتدر) ، البری ، الجری کبی مهموز اللامری دخی ناقص شکلنی آلهرق شویله اولور : الملی البری الجری

اسم تفضیل

الوانه واشکاله و عیوبه دائر اولیه رق (افعل) وزننده بولنان صفتدر . یا زیاده مطلقه یه و یاخود صاحبک غیر اوزرینه زائد و فائق بولنده یغنه دلالت ایدر : الاکبر (پك بیوک یاخود دها بیوک و یاخود اک بیوک) الاصغر (پك کوچک الخ) الاجهل (پك جاهل) الآلف (پك الفتلی) [۱] الاجل (پك جلیل) [۲] الاوضح (پك واضح) الاخون (پك خائن) الاقوی (پك قوی) [۳]

(۱) مهموز الفالر بویله مدلی اولور : ابدن آدب .

(۲) مضاعف بویله مشدد اولور : ذلذذ و مرارتدن امرکی .

(۳) ناقصک آخری (ی) شکله الف اولور : جئت اغری من المنزل

ورجعت اکی من البصل .

بونلر یا بویله حرف تعریفی اولور . یاخود مضاف بولور :
 اصعب الاشياء (اك كوچ شى) اعقل الناس (ناسك اك عقلیسی) ،
 ویاخود (من) حرفیله قولانیلور : اصغر منك (سندن كوچك)
 اكبر منی (بندن بیوك) .

كوریلور كه بونلر بتون اسم فاعل معناسنه در . مفعول معناسنه
 كالانى دخى اولمشدر . الاشغل (بك مشغول) الاشهر (بك مشهور)
 الانكر (بك منكر) .

(اسم تفضیل) ثلاثی به مخصوصدر . ثلاثینك مافوقنده كثر
 وشده ویاضعف وقلته دلالت ایدن بر ثلاثیدن (افعلى) وزنى بنا
 ایلد كدن صكره هانكى نوعده معنای تفضیل مراد اولور ایسه انك
 مصدری كتوریلور : اكثر اكراماً ، اشد تأخيراً ، اقل التفاتاً .
 الوان وعیوب ایچونده بویله در . اقوى حرة (بك قرمزى)
 اكثر حولاً (زیاده شاشى) اقبح عوراً (بك چركین یكچشم) .

اسم تصغیر

فُعِیل یاخود فُعِیل ویاخود فُعِیل وزننده [*] اولوبده

[*] بوبابده (ف ع ل) ماده سی حروف اصلیه اعتباریله دكل ،
 صورت ظاهره اعتباریله در . مقصود یاء تصغیرك محلى تعیین ایتك وكلمه نك
 شكل و هیئتنى كوسترمكدور ،

تصغیر وتقلیلله دلالت ایدن اسمدر : العید (عیدجك ، قو لجفز)
 المسجد (مسجدجك) المفتیح (مفتاحق) .

وزن اول اسم ثلاثیلرده ووزن ثانى اسم رباعیلرده ووزن ثالث
 چوق حرفلى كلماتك تصغیرنده غالبدر .

اسماء شهوردن وجهه مستثنى اولمق اوزره [*] ایام اسبوعدن
 وشوكلمه لردن : امس (دون) غد (یارین) البارحة (دون کیجه)
 كيف (نصل ؟) این (نرده ؟) متى (نه زمان ؟) اى (هانكى) ما (نه ؟)
 عند (یاننده) ماعدا هر اسم ، تصغیر اولنده بیلور .

(فُعِیل) وزننده مضاعفلك ادغامى فك اولنور : السر والسرى
 (سر جفز) الظن والظنین (ظن جفز) المر والمریر (آجیجه) .

(باب وناب) كبی اجوفلك وسطنده كى الف تصغیرده اصلنهر
 اولنور : البویب (قو جق) النیب (نابجق = یان دیشجكزى) .
 اب واخ وابن وجاریه معناسنه اولان آمة لفظلى كبی فى الاصل

ناقص اولان اسملر دخى اصلنهر د اولنهرق شویله تصغیر اولنور :
 ابى (باباجق) اخى (قرنداشجق) بنى (اوغلقق) امیة (جاریه جك) .
 غروة وقرية كبی ناقصلرده یاء تصغیر سببیله ایكى یاء حاصل

اولوب شده ویریلور : العریة (قو لجفز) القرية (کویجكز) .
 مؤنث سماعی اولان اسملر عندا تصغیر تاء ایلله نهایتلندیریلور .

[*] چونكه آنده (جمیعه) دیمك واردور .

مثلا شوكله لر: اَرْض (ير) شمس (كونش) عَيْن (كوز) اُذُن (قولا ق)
رَجُل (آياق) سِن (ديش) مؤنث استعمال اولنديغندن بونلرك
تصغيري شويلاه اولور: الارِيضَة، الشَّمْسِيَّة، العَيْنَةُ الْاُذُنِيَّة،
الرَّجُلِيَّة، السِّنِيَّة.

(سماء) و (يد) لفظلري دخي بونلردن اولمغله انلرده ناقص
قاعده سي دخي جريان ايدرك شويلاه دينور: السَّمِيَّة (سماحق) [*]
الْيَدِيَّة (الجكز).

(فَعِيل) وزننده تصغير اولنه جق اسملردن عالم وعالم وعاقبة
كبي كلماتك الفلري ماقبلي مضموم اولمق سببيله واوه مقلوب اولور:
العويل، العويقبة، الجارية والجويرية.

مضاعف اولانلرينك تشديدي قالور: الخاصة والخواصَّة
(خاصه جق) الدابة والدويبة (بوجك).

كتاب ورسالة وعجوز كبي كلماتك حرف مدلري عندالتصغير
يايه منقلب اوله رق تشديد ويريلور: الْكُتَيْب (كتابحق) الرُّسَيْلَة
(رساله جك) الْعَجَّيز (عجوزه جك).

وكيل وكبير كبي كلمانده دخي ياء تصغير سببيله تشديد حاصل
اولور: الْوَكِيل، الْكَبِير.

[*] لفظ (سما) ده همزه اصله رد اولمش وال ف حذف ابدلشدره
اصلي (سميوه) دره ياء واوه غلبه اتمشدر.

اسود و جدول كبي وسطى واولى اولانلرك واولري عند
التصغير باقى اولمق ده جائزدر. يايه منقلب اوله رق تشديد لئلك ده
جائزدر: الْاَسْوَد، الْجَدْوِل (ياخود) الْاَسِيد، الْجَدِيل.

(فَعِيل) وزننده تصغير اولنه جق اسملردن ابريق وقنديل
وزنيل كيلر طوغريدن طوغري يه: الْاَبْرِيْق، الْقَنِيْدِيل، الزَنْبِيل.
اكرام وقرطاس ودستور ومجنون كبي كلماتك وسطده كي
حرف زاندي يا اوله رق: الْاَكْرِيْم، الْقَرِيْطِيْس، الدَّسِيْتِيْر،
الْمَجْنِيْن دِنُور.

السرحان (قورد) والسريحين. الشيطان والشيطين.
(انسان) لفظنك تصغيري (انيسان) اولمشدر.

دكان وسكين كيلرك ادغامى فك اولتور: الدَكِيْكِيْن (دكانحق)
السَكِيْكِيْن (بيچاقحق).

قانون وتاريخ كبي الفاظك الفلري دخي واو اولور: الْقَوَانِيْن
(قانونحق)، التَوَارِيْخ (تاريخحق).

دينار وديوان كلمه لرندمكى يالر برر حرف اصليدن مبدل
اولديغى تصغيريله جعندن نمايانلدر كه تصغيرنده (دينير) و (دويوين)
وجعنده (دنانير) و (دواوين) دينور.

بوكا بناء دركه دوداق ديمك اولان (شفة) لفظنك تصغيرنده
دخي (شفيهة) دينور. زيراجهى (الشفاه) در.

اسم منسوب

نسبته علامت اولمق اوزره ياء مشدده ايله نهايتلنديرلمش
اولان اسمدر : البلدی (شهرلی) القروی [*] (کویلی) القرشی
(قریش قبيله لی) .

براسم مجردی منسوب قیللق ایچون قاعده او اسمک آخرینه
ياء مشدده کتورمک و اويا سبيله آخرینی مکسور او قومقدر .
آخره ویرلمکده اولان حرکات اعرابیه آرتق او ياء مشدده یه
ویریلور : المشرق والمشرقی ، الجند (عسکر) والجندی (انلرک
بری) الحرب والحربی .

مكة والعادة والذمة والتجربة والصورة کبی تاء زائده ايله
ختم بولان کلماتک تالری عندالنسبه ساقط اولور : المکی ، العادی .
الذمی ، التجربی ، الصوری .

المدينة ، الجزيرة ، جهينة ومزينة کیلرک وسطده کی ياء
زائده سی دخی محذوف اولور : المدني ، الجزري ، جهني ، مزني .
طبيعة وسليقة کله لرنده شاذ اوله رق يالرا بقا اولمشدر : طبيعي
سليقي . وكذا الملة الخفيفة مع المذهب الحنفي .

قریش وثقیف کیلرک دخی یالری عندالنسبه محذوف اولور :
القرشي ، الثقيفي .

[*] قرية نك اسم منسوبی بویله اولمشدر . قافی مضموم او قومق غلطندر .

مضاعف لر حذف ياء قاعده سندن مستثنادر : الحديد والحديدي .
حديدة والحديدي . بني تميم وتميمي .
على وعدی وصفی کبی ناقصدن اولان (فعيل) وزندده کی کلمات
حرف اصلینک اعاده سیله : علوی وعدوی وصفوی اولور .
ربا ومعنی کبی اولانلرده یعنی الفی حرفی اصلیدن مقلوب اولمق
اوزره او چنجی ودر دنجی بولانلرده عندالنسبه الف لر واوه منقلب
اولور : الربوي ، المعنوي .

ناقص یائی اولان (هدی) نك نسبتی دخی (الهدوی) در .
زكاة وصلاة کبی تاء زائده لیرینک دخی نسبتی تانک حذفيله
برابر بوقاعده یه تابعدر : الزكوي ، الصلوي .
حياة وهرأة شهرلرینک نسبتنده جوی وهروی .
دنیا وعیسی وموسی کبی الفی اصلی اولیانلرده اوچ وجهله
نسبت وارددر :

(برنجیسی) الفک حذفيله : الدني ، العیسی ، الموسی .
(ایکنجیسی) الفک واوه قلبی ايله الدنیوی ، العیسوی ، الموسوی .
(اوچنجیسی) الفدن صکره واو زیاده سیله : الدنياوی ، العيساوی .
الموساوی .

(بخارا) نك نسبتنده وجه اول شایعدر : البخاري .
مصطفى ومرتضى کبی الفی اصلی اولوبده در دنجیدن زیاده

بولسانلرده عندالنسبه الفلر حذف اولنور : المصطفى [۱] ،
المرتضى . المستثنى .

صحراء وبيضاء كبي الف ممدوده نك همزه سى عندالنسبه واوه
قلب اولنور : الصحراوى ، البيضاوى .

سماء وشتاء كبي همزه سى حرف اصلیدن مقلوب اولانلرك
همزه لرى عند النسبه ابقا وياخود اصلنهر د اولنور : السماوى ،
الشتاوى . (ياخود) السمائى ، الشتائى .

هداية كبي ناقص يائيلرك نسبتى (هداى) وشقاوة كبي ناقص
ولويلرك نسبتى (شقاوى) در .

كرة ولغة (جاريه معنا سنه اولان) امة بونلركي محذوف الآخر
اولوبده حرف محذوفلرينه (ة) تعويض قلنش اولان كلماتك نسبتنده
على القاعده تانك حذفى وحرف محذوفك اعاده سى ايله : الكروى ،
الغوى ، الاموى دينور [۲] .

بلا اعاده الكرى ، اللغى ، الامى . ديمك دخى جائزدر .
شفه نك اسم منسوبى (شفهى) وسنه نك اسم منسوبى (سنهى)
ياخود (سنوى) در .

ابواخوادم كبي بلاعوض محذوف الآخر اولانلرك عندالنسبه

[۱] بوندن اولكى قاعده وجهله بونده (مصطفى) ديمك غلطدر .

[۲] بنى اميه نك نسبتى دخى بويله وهم ضم همزه ايله در .

حرف محذوفى اعاده اولنور : الابوى ، الاخوى ، الدموى .
الكرسى ، القاضى ، المفتى كبي ياء ايله ختام بولانلرك عند
النسبه اخرى اسقاط اولنور : الكرسي ، القاضى ، المفتى .

عبدالمطلب وعبدالوهاب وبيت المقدس كبي مركب اضافيلرك
نسبتى يالكز جزء ثانيا سنه در : المطلبى ، الوهابى ، المقدسى .

اب وام وابن كلمه لريله تركب ايدن اسملر دخى بويله در .
ابو حنيفة : الحنفى ، ام مكتوم : المكتومى ، ابن عباس : العباسى .

نور الدين وحسام الدين وصفى الدين كبي مضافى مقصود اولان
مركب اضافيلر جزء اولنه نسبت اولنور : النورى ، الحسامى ،
الصفوى .

(معرة النعمان) ك نسبتنده دخى (المعرى) دينلشدر .

صيغ نسبیه

صورة اسم منسوب اولميو بده معنى اسم منسوب اولان كلماته
(صيغ نسبیه) تعبير اولنور . انكده باشلوجه سى (فعال) وزننده
اوله رق اصحاب صناعاتى افاده ايدن كلماندر [*] : الحلاج (بموق آقيليان)
النداف (بموق آتان) السراج (اكرجى) الحمال (يوك طاشيجى)
الجمال (دوه جى) البقال ، القصاب ، الصراف ، الدلال ، الدلاك ، الدباغ .

[*] تكيم (صيغ مبالغه) بمشده اخطار اولندى .

اسم زمان و مکان

موسم و مسجد کبی زمانه یا خود مکانه دلالت ایدن صیغه لره
(اسم زمان) و (اسم مکان) تعبیر اول نور .

ثلاثینک مافوقی اولان کلمات ایچون اسم مکان و اسم زمان
صیغه سی مصدر میملر کبی هر نوعک کندی اسم مفعولیدر :
المکتسب (اکتساب و محل و یا زمان اکتساب و اکتساب اولنان
شی) .

ثلاثیلره کوره اسم مکان و زمان صیغه سی ایچون شو ایکی
وزن مشهوردر : مفعول و مفعول .

ناقصده برنجی وزن و مثال قسمنده ایکنجی وزن قیاس
واطراد اوزره در .

(وزن اول) المأوی (یورد) المثوی (بمعناه) . المشتی (قیشلاق) .

(وزن ثانی) الموضع ، الموقع ، الموبق = مهلك (محل هلاك)

اقسام سائرده اسم مکان و زمان صیغه سی فعل مضارعک
وسطنه تابعدر : مضارعک وسطی مفتوح و یا مضموم اولان

توعلرک اسم مکان و زمان صیغه سی (مفعول) وزننده اولور :
المشرب ، المذهب ، المطبخ ، المبدأ ، المأتم (یاس یری) .
اقسام سبعةیه تطبیقه مصدر میملر کیدر . شویله که

(مضاعفدن) ادغام ایله : المقر ، المحل ، المهب (روز کارک
اسوب کلدیکی یر) .

(اجوفدن) وسطده کی واو یا خود یاء الف اوله رق : المزار
(زور و محل زیارت) . المنال (نیل و محل نیل) . المكان ، المقام .
(ناقصدن) آخری الف اوله رق : المأوی (یورد) الملهی
(اکلنتی یری) .

مضارعک وسطی مکسور اولان توعلرک اسم مکان و زمان
صیغه سی (مفعول) وزننده اولور : المجلس (اوطوریلان یر) .
المحل (طویلا نیلان یر) . المنزل (خانه و قونه جق یر) . المرجع
(دونه جک یر) . المورد (واره جق یر) . المنتج (نتاج وقتی ،
یعنی قوزوله زمانی) . المأزق (طار یر و صیقنتی وقتی) .

(مضاعفدن) ادغام ایله : المئن (انین محلی یا خود زمانی) .
المطن (طنین محلی یا خود زمانی) .

(اجوفدن) مفعول وزننده : المیت (بیتوتکاه) المسیر (سیرکاه)
المضیق (طار یر) .

(مشرق) و (مغرب) و (مسجد) کله لری مضموم الوسط
اولان مضارعدن شاذ اوله رق بو وزننده وارد اولمشدر .

زیاده تاء ایله (مفعلة) و (مفعلة) وزنلرنده دخی اسم زمان

ومكان صيغه لرى واردر : المدرسة، المطبعة، الملحقة (طوزله) .
المذبغة (دباغخانه) . المنزلة . المسيرة .

اولكىسى ايكنجيسندن اكثردر . اقسامه تطبيقى مصدر ميمده
اولديغى كيدر . شويله كه ؛

مضاعفده ادغام ايله : المجلة (جلائل احكامى حاوى كتاب) .
المحطة (ستاسيون) .

اجوفده وسطى الف اوله رق : المسافة (ايكى محل آره سنده كى
اوزاقلق) . المغارة (طاغده اولان قووق ير) .

(مفعلة) وزنى ثلاثى الاصل اولان اسم جنس لرك مواضعى
افاده ده اصلدر : المبطنحة (قاوونلق) المفجعة (قارپوزلق) المقشاة
(آجورلق) المفارة (فاره لك) المذبة (سينكى چوق ير) المذبة
(آيولق) المأسدة (ارسلانلق) المذابة (قوردلق) .

(مفعلة) وزنى برده (صيغه سبب) اولور : المصلحة (سبب
صلاح) المفسدة (سبب فساد) المبخلة (سبب بخل) .

اسم آلت

آلات واوانى اسم لرينك صيغ مطرده سى ايچون اوج وزن
واردر : مفعّل . مفعّل . مفعلة [*] .

(*) بونلردن ياكى وزن اخير اسم آله مختصدر اوتة كيلر صيغ مبالغه دن
دخى اولور : المكر = كرّار . المفر = فرّار . المقدام : المنعام .

(مفعّل) وزنى : المنبر، المرّجل (قازان) المنجل (طرپان) المنبر
(ابره لك ، ايكنه دان) المرود (ميل) .

مضاعفده تشديد ايله : المسن (بيله كو) المحكّ (محك طاشى) .
مثال واويده واولر يا اولور . وسمن : الميسم (تمغا) وجردن :
الميجر (خونو) .

ناقصده آخرى الف اولور : المنزى (بيا) المدرى (صاج
ايكنه سى) .

(مفعّل) وزنى : المفتاح (اناختار) المزراق (درتيله جك آلت
حرب) المئزاب ياخود الميزاب (اولوق) المخطاط (جدول
چيزه جك تحته) المسواك (ديش فورچه سى) .

مثال واويده واولر يا اولور . وزندن : الميزان (ترازو) .
ناقصده وزن ثالث شائعدر . مفعالده حرف علت همزه اولور .
(مفعلة) وزنى : الملحقة (طوزلق) الملقة (قاشيق) المكندسة

(سپوركه) المروحة (يلياژه) المسيعة (ماله) .

مضاعفده ادغام اولور : المقطة (اوزرنده قلم قوط اولنان آلت)
المذبة (سينك لك) المقمة (فراش وطاقطوقه) .

مثال قسمنده واولر يا اولور : آبدست ديمك اولان وضوء دن
الميضأة كى كه مطهره ديمكدر . قازيق ديمك اولان وتندن الميتدة
(قازيق طوقاغى) ، الميتدة (وردانه) ، الميلة (يلاق) .

ناقصده واولرويالرافه قلب اولنور: رؤيتدن المرأة (آينه).
 كيدن [*] (المكواة) (اوتو). صفودن المصفاة (سوزكو) رسودن
 المرساة (كي چاپاسي). سمحودن المسحاة (باغچه چاپاسي). قلى دن
 المقالة (تابه).

مذكر ومؤنث

(اسم مذكر) علامت تأنيثدن خالى اولاندر. علامت تأنيث
 اوچدر: تاء مربوطه، الف مقصوره، الف ممدوده.
 (اسم مؤنث) آخرنده او اوچ علامتاك برى بولناندر:
 الآخرة، الدنيا، الصحراء.
 آخرنده علامت تأنيثدن برى بولنان اسم (مؤنث) عد
 اولنور. كرك حقيقة مؤنث اولسون: المرأة (قادين) الدجاجة
 (طاووق) الحبل (كبه) النفساء (خوسه).
 كرك حقيقة مؤنث اولسون: المرأة، العقبى، الفحشاء
 (فنا سوز).

تاء مربوطه

كه (تاء تأنيث) دخى دينور آخرده حروف اصلية خارجى
 [*] فتح فايله (فعل) وزنده كي مصادر ك ناقص ولفيف قسمنه باقكر.

واقع اوله رق شويله: ة. ياخود شويله: ة. يازيلان وبعضاً فقطه سر
 دخى قالان تادر: الخدمة، الصلاة، النكره.
 تاء تأنيث على العموم اسم فاعلله واسم مفعولله واسم منسوبله
 وبر طاقم صفت مشبهله كتوريله بيلور: الشاعر، والشاعرة، المجنون
 والمجنونة، المكي والمكية، الحق والحقة، الحرّ والحرّة، الصّرف
 والصّرفة، الحسن والحسنة، القبيح والقبيحة.

(مسمى) و (متوفى) و (مستثنى) كى (ى) شكلنده الف
 ايله ختام بولان اسمك آخرينه تاء تأنيث كتورلده الف الف
 اوله رق يازيلور: المسماة، المتوفاة، المستثناة.
 حرف جرلى اسم مفعوللك تأنيثى حرف جرك مدخول
 اولان ضميرلده اجرا اولنور: المغشى عليها، المدخول بها،
 الموما اليها.

الف مقصوره

كه بوندن الف تأنيث مقصوره مقصوددر [*] آخرده واقع
 اولوبده كلماتك ماده اصلية سندن خارج بولنان وعلى الاكثر (ى)
 شكلنده يازيلان الفدر: الدعوى، الفتوى، الدنيا.
 اسم تفضيل اولمق اوزره (افعل) وزنده بولنان كلماتك
 [*] چونكه زائد اوليوبده ادات تأنيث عد اولنميان الف مقصوره
 دخى واردر: فتى، معنى، مصطفى.

و (فَعْلَان) وزنده کی صفت مشبه لرك مؤثی علی العموم الف
تأنيث مقصوره ايله ختام بولمقده دركه اسم تفضيل لرك مؤثی (فَعْلَى)
و ذكر اولنان صفت مشبه نك مؤثی (فَعْلَى) وزنده در : الاكبر
والكبرى . الاصغر والصغرى . الاحسن والحسنى . العطشان
والعطشى . الجوعان والجوعى . الريان والرياء .

الف ممدوده

كه بوندن الف تأنيث ممدوده مقصود در [*] آخرده حروف اصلیه
خارجی اوله رق عموداً يازيلوب كندندن صكره برده همزه بولنمغله
مدّ ايله اوقنان القدر : الصحراء ، البيضاء ، العمياء .

الوان و عيوبه و اشكاله دائر اولان (افْعَل) وزنده کی صفت
مشبه لرك مؤثی بتون الف ممدوده ايله نهایتنمكده در كه انلر هب
(فعلاء) وزنده در : الاحمر و الحمراء ، الاحدب و الحدباء ،
الاهدب (چوق كر پكلى) والهدباء .

اولياء و اطباء و كرماء كې جوعك الفرى دخی الف تأنيث
ممدوده در .

اخطار

ايكى ادات تأنيث بر كلمه ده اجتماع ايتمز . مثلاً الف تأنيث

[*] چونكه زائد اولميان الف ممدوده لر ادات تأنيث دكلدر : الافتراء
الاعطاء ، الاستفتاء .

ايله ختام بولان بر كلمه يه تاء تأنيث دخی كتوره رك (حبلاة و سكراة
وصحراة) دينلمز .

مؤنث سماعی

بعض اسملر ادات تأنيثدن خالی اوله رق مذكر ظن اولنديغی
حالده مؤنثدر كه لغت عربده آنلره مؤنث معامله سی اولنمشددر .
ارض و سماء و شمس و نار و دار و جهنم و نفس لفظلری و كوز
و قولاق وال و آياق كې جفت اعضا اسملری اشته او قسمدندر .
ادات تأنيثی اولسون اولسون جعبلر بتون مؤنثدر : الادوات ،
الكتب ، الاقلام ، الفلوس ، النفوس .

تثنيه و جمع

اسملر يا (مفرد) اولور يعنى واحده دلالت ايدر . مذكر
و مؤنث اوله رق شمدي يه قدر مذكور اولان مثاللر كې . يا خود
(تثنيه) اولور كه ايكي يه دلالت ايدر : كتابان (ايكي كتاب) ،
صحيفتان (ايكي صحيفه) . و يا خود (جمع) اولور يعنى ايكيدين
زياده يه دلالت ايدر : الكتب (كتابلر) ، الصحائف (صحيفلر) .

تثنيه

که بوکا (مثنی) دخی دینور اسم مفردك آخرینه برالف ایله
بر نون ویاخود ماقبلی مفتوح بریا ایله بر نون زیاده ایدلمشیدر :
حرف (بر حرف) حرفان (یاخود) حرفین (ایکی حرف) ،
نقطه (بر نقطه) نقطتان (یاخود) نقطتین (ایکی نقطه) .
مثالردن اکلاشلدیغی اوزره ادات تثنيه الف ونوندن یاخود
یاونوندن عبارت اولوب اسم مفردك صوکنه کتورلمکده در . مفردك
آخری کرک تاء زائده اولسون : طائفه طائفتان (یاخود) طائفتین . مکيه
مکیتان (یاخود) مکیتین . وکرک یاء مشدده اولسون : مکی
مکیان ، مکین . کرسی کرسیان ، کرسیین . مجزی (جزا دیده) مجزیان
یاخود مجزیین (ایکی جزا دیده) .

منتهاسی الف اولان کله لر ایچون بعض قواعد واردر .
شویله که عصا (دکنک) ورحا (دکرمان) کبی واوی الاصل
اولان اوچ حرفلی ناقص کله لرک عندالتثنيه الفی اصلنه رد اولنور :
العصوان ، الرحوان (یاخود) العصوين ، الرحوين .

یائی الاصل اولانلر ایله حرفی اوچدن زیاده بولنانلرک عند
التثنيه الفی یاء اولور : الفقی والفتیان یاخود الفتین الحلی والحلیان
الح . المعنی والمعنیان الح . المسمی والمسمیان الح المستثنی والمستثنیان الح

صحراء وجرء کبی الف ممدوده ایله ختام بولان اسملرک
همزه سی عندالتثنيه واوه قلب اولنور : صحراوان . جراوان .
(اب) و (اخ) کله لرینک تثنيه سنده ابوان واخوان (یاخود)
ابوین واخوین دینور .

(ید) و (فم) و (دم) و (ابن) و (سنة) و (شفة) و (كرة)
کله لرینک تثنيه سی طوغریدن طوغری یه اولور : الیدان : الح .
الفمان الح . الدمان الح . الابنان الح . الشفتان الح . الکرتان الح .
وکذا . القاضی والقاضیان ، القاضیین . قاض ، قاضیان ، قاضیین .
حرف جرلی اسم مفعوللرک تثنيه سی ضمیرلرده اجرا اولنور :
المغشی علیهما . المدخول بهما . الموماً الیهما .

جمع

که بوکا (مجموع) دینور ایکی نوعدر : جمع سالم و جمع مکسر .
جمع سالم دخی ایکی نوعدر : جمع مذکر سالم و جمع مؤنث سالم .

جمع مذکر سالم

مذکر اولان اسم مفردك [*] آخرینه واو و نون یاخود

[*] جمع مذکر سالم اسملرک صفت نوعنه همده صفات عقلایه مخصوصدر .
کتاب و قلم کبی اسملر اولله جمعلمز . ارض و عالم و اهل و ابن و سنة کبی بعض
اسملر شاذ اوله رق اولله جمعلمشدر .

ياء ونون زياده ايدلمشدر. واوك ماقبلي مضموم ويانك ماقبلي مكسور
بولنور [*]: المؤمن والمؤمنون ياخود المؤمنين (مؤمنلر)، المنكر
والمنكرون ياخود المنكرين (منكرلر)، المنافق والمنافقون ياخود
المنافقين (منافقلر)، المجزى (جزايدده) المجزيون ياخود المجزيين
(جزايددهلر). كل حزب بما لديهم فرحون.

اخطار

اسم فاعل ناقصلك وناقصدن فعل وزنده كي صفت مشبهه لك
ياسى عند الجمع حذف اولنوب واوك ماقبلي مضموم ويانك ماقبلي
مكسور اوقنور: القاضى والقاضون. المفتى والمفتون. العمي
(بى بصيرت) والعمون (ياخود) القاضين. المفتين. العمين.
(اعلى) و(مضى) و(معل) و(معافى) و(مصطفى) كى
الف مقصوره لى ناقصلك النى عند الجمع ساقط اولوب ادات جمعك
ماقبلي مفتوح قالور: الاعلون، الاعلين. الممضون، الممضين.
المعلون، المعلين. المعافون، المعافين. المصطفون، المصطفين.

تثنيه نونلرى مكسور وجمع نونلرى مفتوحدر. عند الاضافة
تثنيه دن وجمع دن نونلر ساقطدر.

[*] بوندن اعلى ومصطفى كى الف مقصوره لى كلمتك جى مستثنادر،
تكميم معلوم اولور.

حرف جرلى اسم مفعوللرك جى دخى ضميرلرده اجرا اولنور:
المغضوب عليهم. الموما اليهم. المأذون لهم.

جمع مؤنث سالم

آيات ومعجزات كى الف وتاء ايله نهايتلنان جملدر كه تاء
تأنيث ايله مؤنث اولمش اسم مفردلره كوره تانك حذفيله برالف
وبرتاء مبسوطه زياده ايتمكله حاصل اولور: الصعوبة والصعوبات.
الطالبة والطالبات. المجربة والمجربات. الكلمات. الضرورات.
الخالة (تيزه) والخالات (تيزه لى) العمة (خاله) والعيمات (خاله لى)
الوالدة والولدات (والده لى) الجدة (بيوك والده) والجدات (بيوك
والده لى).

الف مقصوره وياممدوده ايله مؤنث اولمش اسم مفردلره كوره
تثنيه قاعده سى وجهله او الفلر يايه وياخود واوه بعد التحويل جمع
مؤنث اداتى اولان الف ايله تا زياده ايديلور: الحبل والحبلات
النفساء والنفساوات.

(صلاة) و(وفاة) كى الفى واودن ياخود يادن مقلوب
اسم مؤنثلرك الفى عند الجمع اصلنه رد اولنور: الصلوات،
الوفيات. الاداة والادوات. الفتاة (يتشمش قيز) والفتيات.

أم لفظنك جمی (أمهات) و بنت لفظنك جمی (بنات) وأخت لفظنك جمی (أخوات) كلشدر .

(فعلة) وزننده اولان اسمار عندالجمع (فعلات) وزننده اولور : الفحة والفتحات . الدفعة والدفعات .

بوابله صفتلر واسم اجوفلر مستثنادرکه انلرك وسطی ساکن قالور : الصعبة والصعبات . الزوجة والزوجات . الصيحة والصيحات .

(فعلة) وزننده كيلر طوغريدن طوغريده جعلنور : الظلمة والظلمات . الشبهة والشبهات . الخطوة (آديم) والخطوات . بونلرده حرف وسطی مضموم ويا مفتوح او قومق دخی جائزدر [١] .

(فعلة) وزننده كيلر دخی طوغريدن طوغريده جعلنور : الخدمة والخدمات . الحلية (صفت وزينت) والحليات . بونلرده حرف وسطی مفتوح ويا مكسور [٢] او قومق دخی جائزدر .

ذكر اولنان اوزان ثلاثه ده مضاعفلرك تشديدي جمعه دخی باقيدر : الجنة والجنات . الهمة والهمات . القبة والقبات .

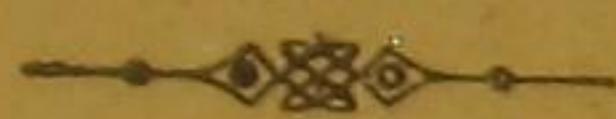
[١] بوجوازدن اجوفلر ايله ناقص يائيلري استثنا ايتشلردرکه انلرده ضمه يوقدر : الصورات ، الرقيات .

[٢] بونندنده اجوف مستثنادرکه انده كمره يوقدر : البيعات .

جاريه ديمك اولان (امة) لفظيله دوداق ديمك اولان (شفة) لفظي تا ايله نهايتنان مفرد مؤنثلر دن ايكن جمی مكسر اوله رق (الاماء) و (الشفاه) كلشدر .

حروف هجاء اسملري بولنان (الف ، باء ، تاء ، ثاء ، جيم) الخ لفظلري ايسه ظاهرده مؤنث اولمديغي حالده (الفات ، باآت ، تاآت ، تاآت ، جيمات) الخ ديو جمعلمشدر . سماعاً مؤنثدر .

حرف جرلى اسم مفعوللرك جمع مؤنثي دخي ضميرلرده اجرا اولنور : المنضوب عليهن ، المرغوب فيهن ، المدخول بهن .

جمع مكسر

مفردك شكلی دكشرك حاصل اولان جمع ديمكدر . كرك مذكردن اولسون : الرجل (اركك) والرجال (ارككلر) . الكتاب والكتب (كتابلر) . كرك مؤنثدن اولسون : المرأة (قادين) النساء (قادينلر) . الرسالة والرسائل (رساله لر) .

جمع مكسر ايچون بر خيلي وزنلر وار در . بوراده بعضلري ذكر اولنور :

الاجزاء ، الاشياء ، الاولاد ، الاسباب ، الاحباب ،
الاحزاب (حزبلر فرقه لر) الاكواب (كوبلر قوپه لر)
الايتام (يتملر) الاخوال (دايلر) الاعمام (عوجه لر) .

أفعال

- أَفْعَلَةٌ { الامثلة (مثالر) الاسئلة (سؤالر) الاجوبة (جوابلر) }
 { الازمنة (زمانلر) الافئدة (فؤادلر) . }
- أَفْعَلَاءُ { الاذكياء (ذكيلر) الاولياء (وليلر) الاقوياء (قويلر) . }
- أَفَاعِلُ { الافاضل (افضللر) الاصابع (اصبعلر ، پارمقلر) الانامل (انمللر ، پارمق اوجلر) . }
- أَفَاعِيلُ { الاساليب (اسلوبلر) الاباريق (ابرقلر) الاماني (امينلر) الاعاجيب (اعجوبلر) . }
- فَعْلَةٌ { الظلمة (ظالملر) العجزة (عاجزلر) الجهلة (جاهللر) }
 { الحفظة (حافظلر) البررة (بار ومطيع اولانلر) . }
- فَعَالُ { الحساد (حاسدلر) الفجار (فاجرلر ، فنا كيسلر) }
 { الحداق (حاذقلر) . }
- فَعَلٌ { الكمل (كاملر) الحضر (حاضرلر) الركم (ركوعده اولانلر) . }
- فَعُولٌ { العلوم ، النفوس ، الفلوس (فلسلر ، پولر) الشهود (شاهدلر) }
- فَعْلٌ { الزمر (زمرلر) القيب (قبيلر) الجمل (جمللر) الشبه (شبهلر) السور (سورلر) القرى (قريلر) القوى (قوه لر) الاول (اولالر) الاخر (اخرالر) . }
- فَعْلٌ { المحن (محنتلر) النعم (نعمتلر) الفرق (فرقلر) القيم (قيمتلر) اللحى (لحيلر ، صقاللر) الحلى (حليلر) . }

- فَعْلٌ { المرضى (مریضلر) الجرحى (جروحلر) القتلى (مقتوللر) الاسرى (مأسورلر ، اسيرلر) . }
- مضاعف اولان شيتك جعی (شتی) دخی بووزنده کی جوعدندر .
- فَعَالٌ { الرعايا (رعیهلر) القضايا (قضیهلر) الاخلايا (خلیهلر ، آری قوغانلری) البرایا (مخلوقات) الخطایا (خطیئهلر ، کناهلر) . }
- فَعَائِلُ { الصحائف (صحیفهلر) الرسائل (رسالهلر) العجائز (عجوزلر) . }
- فَعَلَاءُ { العلماء ، الشعراء ، الکرماء . }
- فَوَاعِلُ { العوالم ، الخواتم ، القواعد ، الجوانب ، العواقب ، الطوالق . }
- فَوَاعِلُ { الفوائیس (فانوسلر) القوانين (قانونلر) التواریح (تاریخلر) . }
- فَعَالٌ { الدفاتر (دفترلر) العنادل (عندلیلر) التراجم (ترجهلر) . }
- فَعَالِلُ { الدکاکین ، القنادیل ، الفرادیس (فردوسلر ، جنت باغچه لری) العناقید (سالقملر) الدنانیر (لیره لر) . }
- مَفَاعِلُ { المكاتب ، المساجد ، المنابر ، المدارس ، المکانس مکنسهلر (سپورکه لر) . }
- مَفَاعِلُ { المفاتیح (مفتاحلر) المحاریب (محرابلر) المساکین (مسکینلر ، زوالیلر) المجانین (مجنونلر) الملاعین . }

تفاعیل { التماسیح (تمساحلر) التصاویر (تصویرلر) التماثل (رسملر) .

(أفعال) وزننده اولان جملر مهموز الفاء قسمنده باشده
اجتماع ایدن ایکی همزه نك بری الفه قلب اولنهرق مد اولنور :
الادب والآداب . الامل . والآمال . البئر (قوي) والآبار [۱] .
ناقصده آخرده کی واولر ویالر همزه یه منقلب اولور : العضو
والاعضاء . الحی والاحیاء . العدو والاعداء .

فی الاصل ناقص اولان (آب) کلمه سنک جمی دخی بوایکی
قاعدیه توفیقاً (آباء) اولمشدر .

مضاعفده فی الاصل مدغم ومشدد اولانلر بیله تشدیدسز قالور :
الامداد (مددلر) الاجداد (بیوکبابالر) الالباب (عقول) الاسرار ،
الاحرار .

(یوم) لفظنک جمی ایوام اولمق لازم کلور ایکن یاء ایله واوک
اجتماعنده کی قاعده وجهله [۲] ایام اولمشدر .

(افعال) وزننک مضاعفنده ادغام واردر : الاعزّة (عزیزلر)
الاذلة (ذلیللر) الاجلة (جلیللر) الادلة (دلیللر) الاجنة (جنینلر) ،
قرنده اولان چوجقلر (الازقة (زقاقلر) الازمة (زماملر) الاكنة
(کنانلر ، اورتولر ، قاپاقلر) .

[۱] مقلوباً جمع اولمشدر . (آبار) اولمق لازم کلور ایدی .

[۲] کلمه ده واو ایله یاء اجتماع ایدوب اولکیسی ساکن اولدقده واو یاه
قلب اولمق قاعده در . صرفدن اولان المقتضبات اعلال بحثنه باقکنز .

مهموز الفاء قسمنده بونک ده اولی ممدود اولور : الآونة (اوانلر
زمانلر) الآنية (اناءلر ، قابلر) الآلهة (آلهلر ، معبودلر) .
(امام) لفظی مضاعف قاعده سی اوزره (ائمة) دیو جمع
اولمشدر .

(بناء) و (دعاء) و (ثناء) کبی فانک فتحی وکسری وضمی ایله
(فعال) و (فعال) و (فعال) وزنلرنده کی ناقص مفردلرک آخرنده
واودن ویاءدن مقلوب اولان همزه لر (افعال) وزننده یاه منقلب
اولور : الابنية ، الادعية ، الاثنية ، الاغنية (غطاءلر ، قاپاقلر)
الاولعية (وعاءلر ، قابلر) .

(أفعلاء) وزننک مضاعف قسمنده دخی ادغام واردر : الطیب
والاطباء ، الحبيب والاحباء ، الشدید والاشدء .

(افاعل) وزننک ناقصنده آخری یاء ممدوده اولور : الاعلی
والاعالی . الاقصى (پک اوزاق) والاقاصی . الادنی (پک یاقین)
والادانی .

(فعلة) وزننک اجوف قسمنده وسطی الفی اولور : البائع
والباعة . القائد (قوماندان) والقادة . الحائك (چولاه) والحاكة .
برده (فعلة) وزنی واردر که ناقصدن اولان ثلاثی اسم فاعلرک

جمعیدر . آخرده کی واولر ویاءلر الفه قلب اولنهرق (فعاة) شکلنه
کیرر : العاصی والعصاة . الباغي والبغاة . القاضي والقضاة . البانی
والبناة . الجاني والجناة .

(فعل) وزنی ناقص قسمندہ کاملاً تبدل ایدر . الثدی (ممه)
الثدی (مملر) الدلو (قوغه) الدلی (قوغه) الحلی (پیرایه) الحلی
(پیرایه) وکذا : الباکی والباکی .

(مفاعل) و (مفاعیل) وزن نرندہ مفردہ یاء اولان واولر اصلہ
عودت ایدر : المیسم والمواسم (تمغالر) [۱] المیزان والموازين
(ترازولر) .

مفاعله مشدد مفردلرہ کوره تشدید اولور : المحاب (محبت
اولنان یرلر) المظان (محل ظن) المهام (مهملر) .

(فعال) و (فعلة) و (فعلان) و (فعلة) وزن نرندہ
دخی جمع مکسرلر واردر : الجبال ، الاخوة ، الاخوان [۲] ،
العميان (اعمالر) الفيلة (فیللر) القردة (مايموئلر) الديكة (خروسلر) .
(فعال) وزن نندہ اجوف واولر یائی صورتندہ اولور : الخوض
والحياض . الروض والرياض . الثوب والثياب .

ناقص قسمنک منتہاسی همزه اولور : الدم والدماء (قانلر) ، الدلو
والدلاء (قوغه) ، الامة والاماء (جاریه لر) .

[۱] (مواسم) موسم لفظنک دخی جعی اولمغله بینلرینی فرق ایچون
میسمک جعندہ (میاسم) دخی دیتشدر : صونوا القريض فانه المیاسم فی المواسم .
[۲] برادر معناسنه اولان (اخ) اسماء منقوصه دندر . قرداشلر معناسنده
(اخوة) وارقداشلر معناسنده اخوان دیو جعلمک متعارفدر .

ومن المجموع قولهم : الحنفية ، الشافعية ، السابلية ، المقاتلة ، البحارة
(بحریون) الصبیه (صبيان) العلیة (اشراف) .

اقسام فعل

فعالر باشلوجه بش قسمدر : فعل ماضی ، فعل مضارع ، امر ،
نهی ، فعل تعجب .

(فعل ماضی) کلدی وکلش کبی زمان تکلمدن مقدم اولان بر
زمانه دلالت ایدن فعلدر .

فعالر دخی مصدرده اولدیغی کبی (ثلاثی مجرد) و (ثلاثی مزید
فیه رباعی) و (ثلاثی مزید فیه خاسی) و (ثلاثی مزید فیه سداسی)
(و رباعی مجرد) و (رباعی مزید فیه خاسی) و (رباعی مزید فیه
سداسی) قسملرینه آیریلورکه بونلر هپ فعل ماضی اعتباریلهدر .

ثلاثی مجرد

ماضی اعتباریلهدر اوچ حرف اصلی بی حاوی اولان فعلدر .
مضارعلریله برابر تلفظی اعتباریلهدر آلتی نوعدر .
نوع اول (فعل یفعل) در . بوکا (باب اول) دینور : کتب
یکتب کبی .

نوع ثانی (فعل یفعل) در . بوکا (باب ثانی) دینور : ضرب

یضرب کبی .

نوع ثالث (فَعْلَ يَفْعُلُ) در. بوکا (باب ثالث) دینور :
ذهب یذهب کبی .

نوع رابع (فَعْلَ يَفْعُلُ) در. بوکا (باب رابع) دینور : ركب یركب کبی .

نوع خامس (فَعْلَ يَفْعُلُ) در. بوکا (باب خامس) دینور :
قرب یقرب کبی [۱] .

نوع سادس (فَعْلَ يَفْعُلُ) در. بوکا (باب سادس) دینور :
حسب یحسب کبی .

بوفلردن باب سادس قلیل الاستعمالدر ومثال قسمنه مخصوص
کبیدر. مضارعلرندن واولر محذوفدر : وَرِثَ يَرِثُ . وَثِقَ يَثِقُ .
وَلِيَ يَلِي کبی .

باب خامس حسن وقبح وجبن وشجاعت کبی افعال طبایعه مخصوصدر
واندن مضاعف ولفیف یوقدر. اجوف وناقص قسمی دخی نادردر.
مضاعف ایله لفیف باب ثالثده دخی یوقدر .

افعال ثلاثیه نك اك چوغی باب اول ایله باب ثانیدندر [۲] .
اجوف ایله ناقصك واوی قسملری علی الاکثر باب اولدن ویائی
قسملری باب ثانیدندر [۳] .

[۱] باب رابعدن دخی استعمال اولغشدر : لاتقربوهن .

[۲] باب اولك مثال قسمی یوق کبیدر. اقسام باقیه هرا یکیسنده شایعدر.

[۳] مضاعف متعدیلر دخی علی الاکثر باب اولدن ومضاعف لازملر
باب ثانیدندر .

فعللر فاعللری اعتباریلر غائب وغائبه ومخاطب ومخاطبه ومتکلم
ومفرد وتثنیه وجمع اولور . ومعلوم ومجهول اون دردر وجه
اوزره [*] تصریف اولنور .

ماضی معلومك تصریفی

مفرد	تثنیه	جمع
فَعَلَ	فَعَلَا	فَعَلُوا
فَعَلْتَ	فَعَلْتَا	فَعَلْتُمْ
فَعَلْتُ	فَعَلْتُمَا	فَعَلْتُمْ
فَعَلْتِ	فَعَلْتُمَا	فَعَلْتُمْ
فَعَلْتُ	—	فَعَلْنَا

مذكر
مؤنث
مذكر
مؤنث
مخاطب
متكلم

تصريفك اقسام سبعه تطبیقا اجراسنه کنبه : مضاعفلرده
تشديد سبيله فعل ماضينك اوچ وزنی برلشور . تشديد جمع
مؤنث غائبه قدر باقی وانندن اعتباراً غیرباقیدر . فَعَلَ يَخُودُ فَعَلَ
وزنده اولدیغی آندن صکره ظاهر اولور .

(فَعَلَ) وزنندن : مَدَّ (چکدی ، اوزاندی) مَدَّ . مَدَّوا .

[*] بوندن امرلر ونهیلر مستثنادرکه انلرایچون یا لکن التیشری صیغه واردر.

اخطار

مصادر ثلاثیه دن (فعل) وزننده کچن لی وکی مصدر لرینک
 فعلی ماضیهی (لوی) و (کوی) در. وقی کبی تصریف اولنور.
 وکذا: (طوی) و (نوی) و (روی).

(فعل) وزننده کی ناقص لر واوی دخی اولسه یائی صورتنده
 اولور. یاء لر عند التصریف جمع مذکر غائب لر دن ماعداده ملفوظ
 اولوب انلرده حذف اولنور و جمع مؤنث غائبه لر دن اعتباراً حرف مد
 اوله رق اوقنور. جمع مذکر غائبه لر دن جمع واوی ماقبلی مضموم
 اوله رق ممدود اولور.

(رضواندن) . رضی (خشنود اولدی) . رضا . رضوا .
 رضیت . رضیتا . رضین . رضیت . رضیتما . رضیت . رضیت .
 رضیتما . رضیتین . رضیت . رضینا .

(نسیانندن) : نسی (اونوتدی) . نسیا . نسوا . نسیت . نسیتا .
 نسین . نسیت . نسیتما . نسیتیم . نسیت . نسیتما . نسیتین . نسیت .
 نسینا .

(فعل) وزننک اچوف و ناقص قسملری اندر در .

اچوفی دیگر ایکی وزننده اولدیغی کبدر . طولدن : طال
 (اوزادی) طالا . طالوا . طالت . طالتا . طالن الخ .

نافسی ، واوی اولوب (واو) یالکز جمع مذکر غائبه
 محذوف واندن ماعداده حرف مد اوله رق ملفوظدر .
 سرو (سر آمد اولدی) سروا . سروا . سروا . سروتا .
 سرون . سروت . سروتما . سروتم . سروت . سروتما . سروتن .
 سروت . سرونا .

ماضی مجهول

فاعلی مجهول اولان ثلاثی فعل ماضیلر علی العموم (فعل)
 وزننده در: (فعل . فعلا . فعلوا . فعلت . فعلتا . فعلن) الخ .
 (مهموزدن) : اکل (یینلدی) . اکلا . اکلوا . الخ سئل
 (صورلدی، ایستلدی) سئلا . سئلوا . الخ . قرئ (اوقوندی)
 قرأ . قرئوا . الخ .

(مضاعفدن) جمع مؤنث غائبه د کین تشدیدلی واندن اعتباراً
 تشدید سرذر : مد (چکلدی . اوزاتلدی) . مدا . مدوا . مدت .
 مدتا . مددن . مددت . مددتما . مددتم (الخ) .

(اجوفدن) معلومه الف اولان حرف وسطار مجهوله
 یاء اولور . اصلی کړک واو ، کړک یاء اولسون . بناء علیه جمع
 مؤنث غائبه قدر (فیل) شکلنده بولنوب اندن اعتباراً یاء لر
 حذف اوله رق حرف اوللری وایده ویا ئیده مکسور قالور :

مجهولی

فعل وزنده در: فعلاً . فعلوا . فعلت (الخ .

سمي . سميا . سموا . سميت . سميتا . سمين (الخ .

(مفاعله) نوعنك فعل ماضيسي (فاعل) وزنده در: فاعل .

فاعلاً . فاعلوا . فاعلت . فاعلتا . فاعلن (الخ .

مضاعفدن جمع مؤنث غائبه قدر تشديدلى واندن صكره

تشديدسزدر: (ساب . سابا . سابوا . سابت . سابتا . سابين) الخ

اجوفدن ومثالدن طوغريدن طوغرييه: (جاوب . جاوبا .

جاوبوا) الخ . (وايب . وايبا . وايبوا) الخ .

ناقصدن اولجه اخطار اولنديغى وجهله: (جاثي . جاثيا .

جاثوا . جاثت . جاثتا . جاثين) الخ . (واري . واريا .

واروا) الخ .

مجهولى

فوعل وزنده در: (فوعلاً . فوعلوا . فوعلت) الخ .

مهموز اللامدن: (اوخذالخ . مهموز العيندن: سوئل) الخ .

مهموز اللامدن: نوبى (مخبره اولندي) الخ .

مضاعفدن: (سوب « سبشلىدى » . سوبا . سوبوا) الخ .

مثالدن: (وويب . وويبا . وويبوا) الخ . (يوسر . يوسرا .

يوسروا) الخ .

اجوفدن: (جووب . جووبا . جووبوا) الخ .

ناقصدن ولقيفدن: (جوئي . جويا . جوئوا . جوئيت) الخ .

(وورى . ووريا . ووروا . ووريت) الخ .

ثلاثى مزيد خاسيدن (انفعال) نوعنك فعل ماضيسي (انفعال)

وزنده در: (انفعلاً . انفعلا . انفعلاوا) الخ .

مضاعفدن امثالى وجهله جمع مؤنث غائبه قدر ادغاملى

واندن اعتباراً ادغامسزدر: (انفك . انفكا . انفكوا . انفكت .

انفكتا . انفككن) الخ .

اجوفدن وسطدهكى واولر وياىلر جمع مؤنث غائبه قدر الفه

منقلب اولوب اندن اعتباراً الفلر حذف اولنور: (انقاد . انقادا .

انقادوا . انقادت . انقادتا . انقدن) الخ .

ناقصدن امثالى وجهله در: (انقضى . انقضيا . انقضوا .

انقضت . انقضتا . انقضين) الخ .

انفعال نوعنك مجهولى يوقدر .

(افتعال) نوعنك فعل ماضيسي (افتعل) وزنده در: (افتعل .

افتعلا . افتعلوا . افتعلت) الخ .

مضاعفدن جمع مؤنث غائبه قدر ادغاملى واندن اعتباراً

ادغام سرذر : (اَحْتَجَّ . اَحْتَجَّا . اَحْتَجُّوا . اَحْتَجَّتْ . اَحْتَجَّتَا . اَحْتَجَّتَا)
اَحْتَجَّجْنَ (الخ .

مثال قسمندہ باشدہ کی حرف علت تاء قلب وادغام اولنہرق
مثلا اتحاددن (اَتَّحَدَ . اَتَّحَدَا . اَتَّحَدُوا) الخ . اتصافدن (اَتَّصَفَ . اَتَّصَفَا . اَتَّصَفُوا) الخ .

اجوفدن انفعال نوعی کییدر . یعنی وسطہ کی واولر ویالر
جمع مؤنث غائبہ قدر الفہ منقلب اولوب اندن اعتباراً الفلر
حذف اولنور : (اِحْتَاجَ . اِحْتَاجَا . اِحْتَاجُوا . اِحْتَاجَتْ . اِحْتَاجَتَا . اِحْتَجَّجْنَ) الخ .

ناقصدن امثالی وجہلہ در (اِفْتَرَى . اِفْتَرَا . اِفْتَرَوْا) الخ .

مجهولی

(اِفْعَلْ) وزنندہ در : (..... ا ..... وا ..... ت) الخ .

اقسام سبعہ افعال نوعنک ماضی مجهولی کی تطبیق اولنور .
مضاعفدن : اضطر . اضطرأ . اضطروا . اضطرت . اضطرتا . اضطرن (الخ .

اجوفدن : (اُخْتِیرَ . اُخْتِیرَا . اُخْتِیرُوا) الخ .

ناقصدن : (اِبْتَغَى . اِبْتَغَا . اِبْتَغَوْا) الخ .
مثال دن قاعدہ سی وجہلہ : (اِتَّحَدَ . اِتَّحَدَا . اِتَّحَدُوا) الخ .

(اَفْعَلَال) نوعنک فعل ماضی معلومی (اَفْعَلَّ) وزنندہ در :
..... ا ..... وا ..... ت ..... تا ..... ن) الخ .

(اَعَوَّجَ . اَعَوَّجَا . اَعَوَّجُوا . اَعَوَّجَتْ . اَعَوَّجَتَا . اَعَوَّجَجْنَ)
الخ . (اِرْعَوَى . اِرْعَوَا . اِرْعَوُوا . اِرْعَوَتْ . اِرْعَوَتَا . اِرْعَوَيْنَ) الخ .

افعال نوعنک مجهولی یوقدر .

(تَفْعَلْ) نوعنک فعل ماضیسی (تَفْعَلَّ) وزنندہ در : (..... ا ..... ت ..... ن) الخ .
(تَوَقَّى . تَوَقَّيَا . تَوَقَّوْا . تَوَقَّتْ . تَوَقَّتَا . تَوَقَّتَا) الخ .

مجهولی

(تَفْعَلْ) وزنندہ در : (..... ا ..... وا ..... ت) الخ .

...وا...ت...تا) الخ . بنوعك مجهولی یوقدر .

(اَفْعُول) نوعك ماضی معلومی (اَفْعُول) ومجهولی (اَفْعُول)
وزنده در : (...ا...وا) الخ .

رباعی مزید خاسی اولان (تَفَعَّل) نوعك ماضیسی (تَفَعَّل)
وزنده در : (...ا...وا...ت) الخ .
بنوعك مجهولی یوقدر .

رباعی مزید سداسیدن (اَفْعَلَّال) نوعك ماضیسی (اَفْعَلَّال)
وزنده در : (...ا...وا...ت) الخ .
بونك دخی مجهولی یوقدر .

(اَفْعَلَّال) نوعك ماضی معلومی (اَفْعَلَّال) ومجهولی (اَفْعَلَّال)
وزنده در : (...ا...وا...ت) الخ .
اَشْرَبَ اِلَیْهِ (آکا بیون اوزادیلهرق باقلدی) الیہما . الخ .

اخطار

(اَفْعَال) نوعی مستثنی اولق اوزره همزه زائده ایلہ ابتدا

ایدن انواعك همزه لری بتون همزه وصلدرکه انلره اوست طرفدن
برحرف اولانورسه اوهمزه لری یالکز خطده قالوب تلفظدن ساقط
اولور . كرك مصدر ، كرك ماضی وكرك امر اولسون : (انفعال
وافتعال . انفعَلَ . وافتعل) .

فعل ماضیلر موقع دعاده امر غائب ایلہ ترجمه اولنور : رضی
الله تعالی عنه = الله تعالی اندن راضی اولسون .

ادات نفی اولان (ما) لفظی بر فعل ماضی اولنه کلمکله او
ماضی ، منفی اولور : كَتَبَ (یازدی) ما كَتَبَ (یازمدی) تعلم
(او کړندی) . ما تعلم (او کړندى) . ما اقر (اقرار ایتدی) .
ما استقر (قرار لشمدی) .

(لا) ایلہ منفی اولان ماضیلر معنای دعا والتزامی متضمن اولور :
لامات (اولسون) . لا مدحت احداً غیره (اندن بشقه کیمسه یی
مدح ایتیم) .

لا ، معنای نفیده متمحض یعنی محضانفی و سلب ایچون دخی اولور :
لارأیناهم ولارأونا (نه بز آنلری کوردك نه ده آنلر بزى کوردیلر) .

فعل مضارع

کلور و کلیور کبی تکلم زمانه و یا خود اندن صکره کی زمانه

دلالت ایدن فعلدر . اولنده شو درت (ی ت ا ن) حرفك بری
بولنور : یجی ، تجی ، اجی ، نجی .

بونلره (حروف مضارعة) و (اتین حرفلری) دینور .

زمان استقباله دلالت مقصود اولدقده بونلرك اولنه بر سین
مفتوحه و یاخود (سوف) لفظی کتوریلور : سیجی (یاخود)
سوف یجی (کله جك) .

ذکر اولنان حروف مضارعتدن (ی) غائب علامتیدر .
(ت) هم مؤنث وهم مخاطب علامتیدر . (أ) متکلم مفرد علامتیدر .
(ز) متکلم جمع علامتیدر .

مضارع معلوملرده انلر مفتوح و مضارع مجهوللرده و برده
رباعی اولان مضارعلرك معلوم و مجهولنده انلر مضمومدر .

مضارعلرك تذکیر و تأنیث و خطاب و غیت و تکلم علاماتی
اولندن اولور که ذکر اولنان حروف مضارعت انلری افاده ایتمش
بولنور . تنیه و جمع علاماتی آخرندن اولور که تنیهلرده مضارعك
آخرینه (ان) و جعلرده (ون) کلور . بو و او جمع مذکر
علامتیدر . بعض کلماتده حرف مد و بعض کلماتده حرف لین
اولور . جمع مؤنثلرده یالکز برنون مفتوحه بولنور . برده (ین)
واردر که او انحق مفرد مؤنث مخاطبهك آخرنده اولور : (یجیان .
تجیان . یجیئون . تجیئون . یجئن . تجیئن . یجئن) .

حروف مضارعتی تعقیب ایدن حرف ، ثلاثیلرده مثال و اویلر
ایله بو حکمده اولان لفیفار و برده اجوفلر و ثلاثینك فوقنده (تفعیل)
و (مفاعلة) و (تفعیل) و (تفاعل) و (فعلة) و (تفعیل) بابلری
مستثنی اولق اوزره سا کندر . بونلرده متحرکدر .

مضارع معلومك تصریفی

مفرد	تنیه	جمع
یفعِل	یفعَلان	یفعَلون
تفعِل	تفعَلان	تفعَلن
تفعِل	تفعَلان	تفعَلون
تفعِلن	تفعَلان	تفعَلن
افعل	—	نفعِل

مذکر
مؤنث
مذکر
مؤنث
مخاطب
متکلم

ابواب سته نك اقسام سبعه یه تطبیقا تصریفی

(باب اول) سالمندن : (طلب . یطلب . یطلبان . یطلبون) الخ .

مهموزدن : (امر . یامر . یامرآن . یامرون) الخ .

مضاعفدن جمع مؤنث غایبه ایله جمع مؤنث مخاطبهده ادغام

فك اولنور .

قص (قریدی و حکایه ابتدی) . یَقْصُ . یَقْصَان . یَقْصُونَ .
 تَقْصُ . تَقْصَان . یَقْصِصْن . تَقْصُ . تَقْصَان . تَقْصُونَ . تَقْصِین .
 تَقْصَان . تَقْصِصْن . اَقْصُ . نَقْصُ .
 عد (صایدی) (یعد . یعدان . یعدون) الخ .

اجوفدن وسطده کی واولر جمع مؤنثلردن ماعداده حرف مد
 اوله رق او قنوب انلرده محذوف اولور [*]: قال . یقول . یقولان .
 یقولون . تقول . تقولان . یقلن . تقول . تقولان . تقولون .
 تقولین . تقولان . تقلن . اقول . نقول .

ناقصدن حرف اخیر اولان واو مفردلر ایله تشبیهلرده باقی
 وانلردن ماعداده ساقط اولور: (عفا . یعفو . یعفوان . یعفون .
 تعفو . تعفوان . یعفون . تعفو . تعفوان . تعفون . تعفین . تعفوان .
 تعفون . اعفو . نعفو) .

ناقص قسمنده غائبك اولسون مخاطبك اولسون جمع مذکر لریله
 جمع مؤنثلری صورته متحد و تقدیرده مختلفدر . مذکرک وزنی
 (یفعلون) و (تفعلون) در . مؤنثک وزنی (یفعلن) و (تفعلن) در .
 (باب ثانی) سالمندن: (کذب . یکذب . یکذبان . یکذبون) الخ .
 مهموزدن: افک (افترا ابتدی) یا فک . یا فکان . یا فکون .

[*] آخری نون اولان کلماتک مضارع جمع مؤنثلری ماضیده اولدیغی
 کی مشدداً آخر اولور: یکن . تکن .

مضاعفدن باب اولده اولدیغی کیدر: فر . یفر . یفران .
 یفرون . تفر . تفران . یفررن الخ .

مثال واویدن واولر حذف اولور: وعد . یعد . یعدان .
 یعدون . تعد . تعدان . یعدن . الخ . و ل (کیدر) . یلج . الخ .
 مثال یأیدن طوغریدن طوغری یه: یسر = خشونت ایتدی .
 ییسر . ییسران . ییسرون الخ .

اجوفدن وسطده کی یاءلر جمع مؤنثلردن ماعداده حرف مد
 اوله رق او قنوب انلرده حذف اولور: زاد . یزید . یزیدان .
 یزیدون . تزید . تزیدان . یزدن . تزید . تزیدان . تزیدون الخ .
 زانه (آکا زینت ویردی) . یزینه . یزینانه . یزینونه الخ .

ناقصدن آخرده کی یاءلر مفردلر ایله تشبیهلرده باقی وانلردن ماعداده
 ساقطدر . جمع مذکر لرده حرف وسطک کسره سی ضمه یه تحویل
 اولور: قضی = حکم ابتدی . یقضی . یقضیان . یقضون . یقضی .
 یقضیان . یقضین . یقضی . یقضیان . یقضون . یقضین [۱] یقضیان .
 یقضین [۲] اقضی . نقضی .

لغیف مقرونندن: نوی = نیت ابتدی . ینوی . ینویان .
 ینوون الخ .

[۱] تفعلین وزننده در . [۲] تفعلن وزننده در . فرقلری تقدیریدر .

لَفِيفٌ مَفْرُوقْدَن مِثَال دَخِي اُولَدِيغِي اِيچُون : وَقِي . يَقِي .
 يَقِيَان . يَقُون . تَقِي . تَقِيَان . يَقِين . اَلْخ .
 (باب ثالث) سَالْمَدَن : مَهْر (ماهر اولدى) يَمَهْر . يَمَهْرَان .
 يَمَهْرُون اَلْخ .

مَهْمُوزْدَن : (سَال . يَسْأَل . يَسْأَلَان . يَسْأَلُون) . اَلْخ .
 مِثَال وَاوِيْدَن حَذَف وَاو اِيْلَه : (وَقَع . يَقَع . وَضَع . يَضَع) اَلْخ .
 مِثَال يَأْيِيْدَن طَوْغَرِيْدَن طَوْغَرِي يَه : يَنِع (اُولغُون اولدى)
 يَنِيْع اَلْخ .

اَجُوفْدَن وَسَطِي الْفَلِي وَالْفَلَر جَمْع مَوْثَلْرَدَه مَحْذُوف اُولُور :
 هَاع (او كوردى) [۱] . (يَهَاع . يَهَاعَان . يَهَاعُون . تَهَاع .
 تَهَاعَان . يَهَعْن) اَلْخ .

كَاع (چكِينُوب جَسَارَت اِيْتَمْدِي) . [۲] (يَكَاع . يَكَاعَان .
 يَكَاعُون) اَلْخ .

نَاقِصْدَن حَرْف اَخِيْر مَفْرُدَلر اِيْلَه تَنْثِيَه لَرْدَه بَاقِي وَاَنْلَرْدَن
 مَاعْدَادَه سَاقِط اُولُور : (سَعِي . يَسْعِي . يَسْعِيَان . يَسْعُون . تَسْعِي .
 تَسْعِيَان . يَسْعِين . تَسْعِي . تَسْعِيَان . تَسْعُون . تَسْعِين [۳] تَسْعِيَان .

[۱] بُو ، باب اولْدَن (۲) وِبو ، باب ثَانِيْدَن دَخِي مَسْتَعْمَلْدَر . مِيْدَانِي
 اَكَا الدَانَه رَق باب ثَالِثْدَن اَجُوفِي اَنْكَار اِيْتَشْدَر . (۳) تَفْعَلِيْن وَزْنَدَه دَر .

تَسْعِيْن [۱] . اَسْعِي . نَسْعِي .

اخطار

رُؤْيَتِك فَعْل مَضَارِعِي هَمْزَه سِرْ اُولَه رَق شَوِيْلَه تَصْرِيْف
 اُولُور : رَأَى (كوردى) يَرَى . يَرِيَان . يَرُون .
 تَرَى . تَرِيَان . يَرِيْن . تَرَى . تَرِيَان . تَرُون . تَرِيْن . تَرِيَان . تَرِيْن .
 اَرَى . نَرَى .

(باب رَابِع) سَالْمَدَن : (حَفِظ . يَحْفَظ . يَحْفَظَان . يَحْفَظُون) اَلْخ .
 مَهْمُوزْدَن : سَمَّ (اَوْصَانْدِي) يَسَامُ . يَسَامَان (اَلْخ .
 مَضَاعِفْدَن اِمْثَالِي وَجْهَلَه : عَض (اِيصْرَدِي) . يَعْض .
 يَعْضَان . يَعْضُون) اَلْخ . لَج (عِنَاد اِيْتَدِي) يَلَج . اَلْخ .
 مِثَالْدَن ، مَضَاعِفْدَن اُولْمَد قَحْه حَذَف وَاو اِيْلَه [۲] : (وَسِع . يَسِع .
 يَسْعَان . يَسْعُون) اَلْخ . وَطَى (بَاصْدِي) يَطَأُ اَلْخ .

مَضَاعِف اُولَه رَق بَلَا حَذَف : (وَد . يُوْد . يُوْدَان) اَلْخ .
 اَجُوفْدَن بَاب ثَالِثْدَه اُولَدِيغِي كِيِيْدَر : (خَاف . يَخَاف . يَخَافَان .
 يَخَافُون . تَخَاف . تَخَافَان . يَخْفَن) اَلْخ .

[۱] تَفْعَلْن وَزْنَدَه دَر . كَمَا تَقْدَم . وَكَذَلِكَ مَا يَأْتِي مِنَ الرُّوْيَةِ .

[۲] حَرْف حَلَق بُولْمَق شَرْطِيْلَه دَر . بِخِلَاف وَجَل يُوْجَل . قَالَ تَعَالَى

(تفعیل)

نوعنک مضارع معلومی (یَفْعَلُ) وزننده در: ان. ون. الخ.
 (يَجِدُّ . يَجِدُّان . يَجِدُّون) الخ. (يَزِين . يَزِينَان . يَزِينُونَ) الخ.
 (يُؤَدِي . يُؤَدِيَان . يُؤَدُونَ) الخ.

مجهولی (يَفْعَلُ) وزننده در: ان. ون. الخ. (يَجِدُّ . يَجِدُّان) الخ.
 (يَزِين . يَزِينَان) الخ. (يُؤَدِي . يُؤَدِيَان . يُؤَدُونَ) الخ.

(مفاعلة)

نوعنک مضارع معلومی (يُفَاعِلُ) وزننده در: ان. ون. الخ.
 مضاعفدن جمع مؤنثارده ادغام فك، وماعداده ابقا، اولنور:
 (يُحَادُّ . يُحَادُّان . يُحَادُّون . يُحَادُّان . يُحَادُّون) الخ.
 اجوفدن: (يُحَاوِر . يُحَاوِرَان . يُحَاوِرُونَ) الخ.
 ناقصدن: (يُبَالِي . يُبَالِيَان . يُبَالُونَ . يُبَالِيَان . يُبَالِين) الخ.
 مجهولی (يُفَاعِلُ) وزننده در: ان. ون. الخ.
 (يُدَاوِي . يُدَاوِيَان . يُدَاوُونَ) الخ.

مضاعفده ادغام سببيله مضارع معلوملرك مجهولدن فرقی جمع
 مؤنثارده ظاهر اولور که آنلرده اظهار وارددر: (يُحَادُّ . يُحَادُّان) الخ.
 (يُحَادُّون . يُحَادُّان . يُحَادُّون) الخ.

(انفعال)

نوعنک مضارعی (يَنْفَعِلُ) وزننده در: ان. ون. الخ.
 مضاعفدن امثالی وجهله در: يَنْفَضُ (سيلکنور) (يَنْفَضَان) الخ.
 (يَنْفَضُونَ . تَنْفَضُ . تَنْفَضَان . يَنْفَضِين) الخ.
 اجوفدن وسطی الفلی اولوب الفار جمع مؤنثارده حذف اولنور:
 (يَنْقَادُ . يَنْقَادَان . يَنْقَادُونَ . تَنْقَادُ . تَنْقَادَان . يَنْقَدْنَ) الخ.
 ناقصدن: (يَنْزَوِي . يَنْزَوِيَان . يَنْزَوُونَ . تَنْزَوِي . تَنْزَوِيَان) الخ.
 (يَنْزَوِين) الخ.
 بونوعنک مجهولی یوقدر.

(افتعال)

نوعنک مضارع معلومی (يَفْتَعِلُ) وزننده در: ان. ون. الخ.
 اقسامه تطبیقنده انفعال بابی کبی تصریف اولنور.

مضاعفدن: (يَمْتَدُّ . يَمْتَدُّان . يَمْتَدُّونَ) الخ .

مثالدن: (يَتَفَقُّ . يَتَفَقَّان . يَتَفَقُّونَ) الخ .

اجوفدن: (يَحْتَاطُّ . يَحْتَاطُّان . يَحْتَاطُّونَ) الخ . يَغْتَابُ الخ .

يزداد الخ . يَدَانُ الخ . ويقال من الازدواج: يزدوج الخ .

لفيفدن: (يَتَّقِي . يَتَّقِيَان . يَتَّقُونَ . تَتَّقِي . تَتَّقِيَان . يَتَّقِينَ) الخ .

مجهولی (يَفْتَعِلُ) وزندهدر: ان . وان الخ .

(يَضْطَرُّ . يَضْطَرَّان . يَضْطَرُّونَ) الخ .

مثالدن: (يَتَهَمُّ . يَتَهَمَّان . يَتَهَمُّونَ) الخ .

اجوفدن: (يَخْتَارُ . يَخْتَارَان . يَخْتَارُونَ) الخ .

ناقصدن: (يَصْطَفِي . يَصْطَفِيَان . يَصْطَفُونَ) الخ .

(افعال)

نوعنك مضارعی (يَفْعَلُ) وزندهدر: ان . ون الخ .

(يَغْبِرُ . يَغْبِرَان . يَغْبِرُونَ . تَغْبِرُ . تَغْبِرَان . يَغْبِرُونَ) الخ . (يَرْعَوِي .

يَرْعَوِيَان . يَرْعَوُونَ . تَرْعَوِي . تَرْعَوِيَان . يَرْعَوِينَ) الخ .

بونوعك مجهولی يوقدر .

(تفعل)

نوعنك مضارع معلومی (يَتَفَعَّلُ) وزندهدر: ان . ون الخ .

(يَتَكَلَّمُ . يَتَكَلَّمَان . يَتَكَلَّمُونَ) الخ .

ناقصدن ثلاثيده کی يفعل وزنده بولنان مضارع کبی تصریف

اولنور: (يَتَمَنَّى . يَتَمَنِّيَان . يَتَمَنَّونَ) الخ .

مجهولی (يَتَفَعَّلُ) وزندهدر: ان . ون الخ .

(يَتَوَفَّى . يَتَوَفَّيَان . يَتَوَفَّوْنَ . تَتَوَفَّى . تَتَوَفَّيَان . يَتَوَفَّيْنَ) الخ .

(تفاعل)

نوعنك مضارع معلومی (يَتَفَاعَلُ) وزندهدر: ان . ون الخ .

مضاعفدن: (يَتَخَاضُّ . يَتَخَاضُّان . يَتَخَاضُّونَ) الخ .

ناقصدن: (يَتَوَارِي . يَتَوَارِيَان . يَتَوَارُونَ) الخ .

مجهولی (يَتَفَاعَلُ) وزندهدر: ان . ون (يَتَعَاطَى . يَتَعَاطِيَان .

يَتَعَاطُونَ) الخ .

(استفعال)

نوعنك مضارع معلومی (يَسْتَفْعَلُ) وزندهدر: ان . ون الخ .

مضاعفدن: (يَسْتَحِبُّ . يَسْتَحِبُّان . يَسْتَحِبُّونَ) الخ .

مثال: (يَسْتَقِظُ . يَسْتَيْقِظَانِ) الخ . (يَسْتَوْعِبُ . يَسْتَوْعِبَانِ) الخ .

اجوفدن: (يَسْتَجِيبُ . يَسْتَجِيبَانِ . يَسْتَجِيبُونَ) الخ .

ناقصدن: (يَسْتَسْقِي . يَسْتَسْقِيَانِ . يَسْتَسْقُونَ) الخ .

لفيفدن: (يَسْتَهْوِي . يَسْتَهْوِيَانِ . يَسْتَهْوُونَ) الخ . (يَسْتَحْيِي . يَسْتَحْيِيَانِ . يَسْتَحْيُونَ) الخ .

(يَسْتَحْيُونَ) الخ .

مجهولي (يَسْتَفْعَلُ) وزننده در: ان . ون الخ . (يَسْتَحِبُّ . يَسْتَحِبُّونَ . يَسْتَحِبُّونَ . يَسْتَحِبُّونَ) الخ . (يَسْتَجَابُ . يَسْتَجَابُونَ) الخ .

(يَسْتَحِبُّونَ) الخ . (يَسْتَحِبُّونَ) الخ . (يَسْتَحِبُّونَ) الخ . (يَسْتَحِبُّونَ) الخ .

(يَسْتَحِبُّونَ) الخ . (يَسْتَحِبُّونَ) الخ . (يَسْتَحِبُّونَ) الخ . (يَسْتَحِبُّونَ) الخ .

(افعال)

نوعك مضارع معلومى (يَفْعُوْعُلُ) ومجهولى (يَفْعُوْعُلُ)

وزنده در: ان . ون الخ .

(افعال)

نوعك مضارعى (يَفْعَالُ) وزننده در: ان . ون الخ .

بونوعك مجهولى يوقدر .

(افعال)

نوعك مضارع معلومى (يَفْعُوْعُلُ) ومجهولى (يَفْعُوْعُلُ)
وزنده در: ان . ون الخ .

(تفعّل)

نوعك مضارعى (يَتَفَعَّلُ) وزننده در: ان . ون الخ .
بونوعك مجهولى يوقدر .

(افعال)

نوعك مضارعى (يَفْعَلُ) وزننده در: ان . ون الخ .

بونوعك مجهولى يوقدر .

(افعال)

نوعك مضارع معلومى (يَفْعَلُ) ومجهولى (يَفْعَلُ)
وزنده در: ان . ون الخ .

مضارع منفى

فعل مضارع هم (ما) وهم (لا) ايله منفى اولوب اولنه

(ما) کلمه نفي حال و (لا) کلمه مضارع منفی صیغه سی حاصل
اولور: مایکتب (یازمیور) مایکتبان . مایکتبون (الخ . لایکتب
یازماز) لایکتبان . لایکتبون (الخ .

مضارع لم (لم) و (لما) و (لن) ایله دخی منفی اولور . بونلر سائر
حروف معانی مثلی نحو ک خاتمه سنده ادوات فصلنده مسطور اولوب
ایکی اولکیلر مضارعی جزم واک صکره کی نصب ایدر: لم یجی = ما جاء
(کلدی) الخ . لما یجی (دها کلدی) الخ . لن یجی (کلمیه جک) الخ .

لام تأکید و نون تأکید

منفی اولمیان مضارع لم مفهومی مؤکد اولمق اوزره اولنده
لام مفتوحه بولندیریلور: « انا لننصر رسلنا » .
مزید تأکید ایچون آخرنده برده نون مشدده بولندیریلور:
« لینبذن » [*] .

[*] اشته لام تأکید بو لام مفتوحه و نون تأکید بو نون اخیره در .
نون تأکید لام تأکید سز یا خود (اما) سز و یا خود (هل) سز بولماز
ایسه ده لام تأکید نون سز بولنور: انا لنفعل والا یام فی الطلب . قال الجعدی:
یا بنی عمی کتاب الله آخرنی * عنکم و هل آمنه من الله ما فعلا .
والمراد بکتاب الله قدره کافی اساس البلاغة .

نون تأکید ایکی نوعدر . بری بویله مشدد و مفتوحدر .
دیگری مخففدر که ساکندر: لنسفعن .

نون تأکید کړک مخفف و کړک مشدد اولسون لاحق اولدیغی
مضارع مفردک آخرنی مفتوح ، وجعک آخرنی و اوینی اسقاط
ایله برابر مضموم ، و مفرد مخاطبه نک آخرنی یاسنی و نوتی اسقاط
ایله برابر مکسور ، قیلار .

نون تأکید مخففه مضارعک تنیدلرندن و جمع مؤنثلرندن
ماعدایه لاحق اوله بیلور .

نون تأکید مشدده تنیدلره و جمع مؤنثلره دخی لاحق اولور:
تنیدلرده و جمع مؤنثلرده مکسور و انلردن ماعداده مفتوحدر .
تنیده و جمعه مخصوص نونلر نون تأکید مشدده کلمه ساقط
اولوب یالکز جمع مؤنث نونی قالور . آنکله نون تأکید آره سنه
برالف زیاده اولنور .

مضارعک نون تأکید مخففه ایله تصریفی:

جمع	مفرد	
لیفعلن	لیفعلن	غائب
...	لتفعلن	غائبه
...	لتفعلن	مخاطب
...	لتفعلن	مخاطبه
...	لافععلن	متکلم

مضارعك نون تأکید مشدده ایله تصریفی :

مفرد	تثنيه	جمع
ليفعَلن	ليفعَلان	ليفعَلن
لتفعَلن	لتفعَلان	لتفعَلن
لتفعَلن	لتفعَلان	لتفعَلن
لتفعَلن	لتفعَلان	لتفعَلن
لافعَلن	—	لتفعَلن

غائب

مذكر

مؤنث

مخاطب

مذكر

مؤنث

متكلم

نون تأکید كرك محفف وكرك مشدد اولسون لاحق اولديغی

مضارعی مستقبل قیلاز: لیقرآن (البته اوقویه جق) .

نون تأکید حاوی اولان مضارعلر یرینه کوره فعل وجوبی

ایله ترجمه اولنور: لتفعَلن کذا (بویله یاعلیسین) .

نواصب وجوازم

نواصب شونلردر: (آن . لن . کنی . اذن .) .

جوازم شونلردر: (لم . لما . ان . من . ماما . ایا . متی .

این . انی . حیثما . اذما) .

اولنده نواصبك بری بولنان مضارعه (منصوب) وجوازمك
بری بولنان مضارعه (مجزوم) تعیر اولنور . نواصب وجوازمدين
خالی اولان مضارعه دخی (مرفوع) دینور .

شمیدی یه قدر کوریلان مضارعلر هب مرفوع نوعیدر .

مضارع منصوب ایله مضارع مجزوم نولارنده تثنيه و جمع
ومفرد مخاطبه نولاری ساقط اولوب یالکز جمع مؤنث نولاری
باقی اولور :

منصوبیت ایله مجزومیت مفرد لردن ماعداده متحد ویالکز
مفردلرده متخالفدر . شویله که منصوب اولان مضارع مفردلرك
آخری لفظاً ویاتقدیراً مفتوحدر: (ان یکتب، ان یدعو، کی ترمی،
لن ترضی) .

مجزوم اولان مضارع مفردلرك آخری حرف صحیح اولدیغنه
کوره ساکن وحرف علت اولدیغنه کوره ساقطدر: (لم یکتب،
لما یدع . ان ترم ارم . لم ترض . من یصد یصد) .

نواصب وجوازم تعیر اولنان حرفلرك معانیسی نحوك حروف
وادوات فصلنه براغیلهرق بوراده مضارع منصوب ایله مضارع
مجزومك برر تصریفی کوسترلمشدر :

(كَلَّمَ). يُبَاحِثُ، دَنْ (بَاحِثٌ). يَتَكَلَّمُ، دَنْ (تَكَلَّمَ). يَتَبَاعَدُ، دَنْ (تَبَاعَدَ). يَتَذَنَّبُ، دَنْ (تَذَنَّبَ) [*]

حرف مضارعتك مابعدی ساکن بولنان مضارعلره کوره ساکن حرف ایله ابتدا اولنه میه جفی ایچون برهمزه کتوریلور [**] و او همزه مضارعی (یَفْعَلُ) وزنده اولان امرلرک غیریده مکسور وانلرده مضموم اوقنور :

يَضْرِبُ دَنْ (اضْرِبْ). يَذْهَبُ دَنْ (اذهبْ). يَعْلَمُ دَنْ (اعلمْ). يَكْتُبُ دَنْ (اكتبْ). يَشْجَعُ دَنْ (اشجعْ).

بوهمزه لر ابتدا حالنده بویله اوقنور ابتدا حالنده اولمدیچه اوقنمدين کچیلور : اَكْتُبْ وَاَمْسَحْ . = یاز و بوز .

ما فوق الثلاثی اولوبده همزه ایله ابتدا ایدن انواعده کی همزه لر دخی بوقاعده یه تابعدر : (انْفَعِلْ وَاَفْعَلْ ثُمَّ اسْتَفْعَلْ) .

یا لکز افعال نوعی مستثنادر که انک همزه سی دائماً باقی ومفتوحدر : يَكْرِمُ دَنْ (اکرمْ) . يُجِيبُ دَنْ (اجبْ)

[*] بو حالده دیت ووقایه وفاؤه وولاية کی مثالک ایله ناقصافی جامع بولنان کلاک امر حاضر صیغه لر ی مفردده حرف واحددر عبارت قالور : د . ق . ف . ل

امرلر ونیلر ایچون التیشیر صیغه واردر . امر حاضرک تصریفی :

مفرد	تثنیه	جمع
افْعَلْ	افْعَلَا	افْعَلُوا
افْعَلِي	افْعَلَا	افْعَلْنَ

مذکر

مؤنث

مهموز الفاءدن اخذ وامر وا کل کله لرینک امرنده (خُذْ) و (مُرْ) و (كُلْ) دینلمشدر : (خُذْ . خُذَا . خُذُوا . خُذِي . خُذَا .

خُذْنِ) . (مُرْ . مَرَا . مَرُوا) الخ . (كُلْ . کُلَا . کُلُوا) الخ .

مهموز العین اولان سؤالک امر حاضرنده (اِسْأَلْ) دینلیدیکی کبی (سَلْ) دخی دینور : (سَلَا . سَلُوا . سَلِي . سَلَا . سَلْنَ)

امردن امر حاضر اولان (مُرْ) کله سی عطف صورتنده .

قاعده اصلیه اوزره (وَأْمُرْ) اولور .

أَسِرْ وایتمار کی مهموزلرک امر حاضر صیغه سننده اجتماع

ایدن ایکی همزه نک ایکنجیسی پایه منقلب اوله رق (اِيسِرْ) و (اِئْمِرْ)

دینور . بونلر عطف صورتنده همزه ایله وَأَسِرْ وَأِئْمِرْ اوقنور .

باب اوْلک مضاعفنده امر حاضر ماضی مجهوله و باب رابعده

ماضی معلومه مشا کل اولور : ظَنْ يَظُنُّ دَنْ (ظَنَ) . بَشْ يَبْشُرُ دَنْ

(بش) لغت اهل حجازده اظهار شائعدر : اظن، ابشش .

امر غائب

اولنده بر لام مکسوره بولتان مضارع مجزومدر . آنکده آلتی صیغه سی وارددر [*]:

مفرد	تثنيه	جمع
لِفْعَلْ	لِیْفْعَلَا	لِیْفْعَلُوا
لَتَفْعَلْ	لَتَفْعَلَا	لِیْفْعَلُنْ
مؤنث		مذکر

اولده کی لام ابتداده قالد قجه مکسور ، (و) یاخود (ف) ویاخود (ثم) حرفیله برابر ساکن اوقنور : ولیفعل . الخ .

مجهولی

لِفْعَلْ	لِیْفْعَلَا	لِیْفْعَلُوا
لَتَفْعَلْ	لَتَفْعَلَا	لِیْفْعَلُنْ

مضارع مجزومه توفیقاً اقسامه و مافوق الثلاثی به تطبیق اولنور .

(*) لسانك فعل التزامیسی مؤداسنده دخی مستعمل اولدیفی ایچون متکلم صیغه سی علاوه اولنور . لا فعلن . لا تفعلن .

نهی

منعه دلالت ایدن صیغه در . او طورمه او طور میگز کی مخاطبی برشیدن منعه دلالت ایدنه (نهی حاضر) ، او طور مسون و او طور مسونلر کی غائبی برشیدن منعه دلالت ایدنه (نهی غائب) دینور .

نهی حاضر

مضارع مخاطب صیغه لرینک اولنه (لا) کله رک آخری مجزوم قلنقی ایله (نهی حاضر) صیغه سی حاصل اولور :

مفرد	تثنيه	جمع
لا تَفْعَلْ	لا تَفْعَلَا	لا تَفْعَلُوا
مؤنث	لا تَفْعَلِي	لا تَفْعَلُنْ
		مذکر

نهی غائب

مضارع غائب صیغه لرینک اولنه (لا) کله رک آخری مجزوم قلنقی ایله نهی غائب صیغه سی حاصل اولور [*]:

لا تَفْعَلْ	لا تَفْعَلَا	لا تَفْعَلُوا
مؤنث	لا تَفْعَلِي	لا تَفْعَلُنْ
		مذکر

لام مفتوحه ایله مصدر مضارع لره لاحق اولان نون تأکید امر و نهی صیغه لرینه دخی لاحق اولور : افعلن . لا تفعلن . (*) مؤنثه حاضره ملتبس اولور . کتاری .

اصرونيك مفرد لرنده اجوفلرك وسطندن وناقصلرك آخرندن
ساقط اولان حرف علت نون تأكيد لاحق اولغله عودت ايدر :
(قولن . قولن . قولن . خافن . خافن . خافن . ميلن . ميلن .
ميلن . ادعور . ارمين . ارعين) .

بونلر نون مخففه در . مشدده سي دخي بوكا كوره در :

(قولن . قولان . قولن . قولن . قولان . قلنان) .

لايعدونك هذا الحديث (أى لايتجاوزنك الى غيرك) = بوسوز
صاقين سندن بشقه سنه كچمسون .

فعل تعجب

مقام تعجب واستغرابده قولالانيلان فعل ديمكدر . بونك
ايچون ايكي صيغه واردر :

برى (ماافعله) وزننده در . ديكرى (افعل به) وزننده در .

شويله تصريح اولنور :

مفرد	تثنيه	جمع	مخاطب
ماافعله	ماافعلهما	ماافعلهم	
ماافعلها	ماافعلهما	ماافعلهن	مؤنث
ماافعلك	ماافعلكما	ماافعلكم	مذكر
ماافعلك	ماافعلكما	ماافعلكن	مؤنث
ماافعلنى	—	ماافعلنا	متكلم

أفعل به   أفعل بهما   أفعل بهم
افعل بها   افعل بهما   افعل بهن الخ .

ضميره بدل ظاهر كتوريه ركه مثلاً : «مااجهل فلاناً» (ياخود)
اجهل بفلان = فلان نقدر جاهل ! ماافطن فلاناً (ياخود) افطن
بفلان = فلان نقدر فطين ! دينور .

اقسام سبعة يه تطبيقده مهموز الفاء اولانلرك اولى ممدود اولور :
ما آكله (ياخود) آكل به (نه اكل !) :

ناقصلرك آخرى وزن اولده الفلى ووزن ثانیده محذوف اولور :
ما اقواه ، اقوبه (نه قوتلى !) .

مضاعفرده وزن اول ادغاملى ووزن ثانى ادغامسز اولور :
ما اشد ، اشد به (نه شدتلى !) .

اقسام باقيه طوغرىدن طوغرى يه : ما اوثقه ، اوثق به (نه
معتمد !) ما اطوله ، اطول به (نه طويل !) ما اطيبه ، اطيب به (نه طيب !)
ما اسامه ، اسسم به (نه اوصانمش !) ما اكدبه ، اكدب به (نه يلانجى !)
ما اصبرهم ، اصبرهم (نه صبرى آدملى !) .

عطف صورتنده وزن اولدن (ما) ووزن ثانیدن (به)
لفظى حذف اولنده سيلور : اسمع به وابصر (اونه سميع وبصيردر !)
ما احسن الدين والدنيا اذا اجتماع * واقبح الكفر والافلاس بالرجل
بونلردن مثال اول «اسمع به وابصر به» ومثال ثانى «وما اقبح
الكفر» تقديرنده در .

(تیز اول) ایہا (صوص اول) ایہ (صوص ارتق یتشور)
 ایہ (دھاسویٹہ) ہیہ (بمعناہ) حی (ہایدی) حیہل (بمعناہ) دونکم
 (ہایدی باقہلم) دونکہ (ہایدی انی ال)

تم بحول اللہ تعالیٰ وتوفیقہ

فی اوّل سنۃ ۱۳۰۷

وتمّ طبعہ مرۃً رابعۃً فی اوائل ذی الحجۃ سنۃ ۱۳۱۵

محمد بن قاسم بن محمد بن ابی صفیاء شکر دانه (۱۶۶۲)
 عبد اللطیف المودنی (۱۶۶۲) حیدر آباد
 بسم الله الرحمن الرحیم

~~۱۶۶۲~~
~~عبد اللطیف~~

۱۶۶۲
 محمد بن قاسم بن محمد بن ابی صفیاء شکر دانه (۱۶۶۲) شکر دانه
 عبد اللطیف المودنی (۱۶۶۲) حیدر آباد
 بسم الله الرحمن الرحیم

عبد اللطیف
 ۱۶۶۲

۱۶۶۲
 ۱۶۶۲
 ۱۶۶۲
 ۱۶۶۲

۱۶۶۲
 ۱۶۶۲